

PRAKTIK I UDDANNELSER TIL DET SOCIALE OMRÅDE

Betænkning afgivet af
praktikudvalget under uddannelseskommissionen
for det sociale område

BETÆNKNING NR. 524

1969

Indholdsfortegnelse:

Forord	5
I. Udvalgets etablering og virksomhed	8
II. De eksisterende praktikordninger	9
A. Børnehavelærer	9
B. Fritidspædagog	11
C. Børneforsorgspædagog	12
D. Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	14
E. Omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg	15
F. Socialrådgiver	16
G. Sygeplejerske	17
H. Diakon fra kolonien Filadelfias diakonskole	18
I. Diakon fra diakonhøjskolen i Århus	19
J. Uddannelser inden for fængselsvæsenet	20
III. Synspunkter og indstilling vedrørende fadles problemer	22
A. Praktik eller skole	22
1. Forskellige muligheder	22
2. Afvejning mellem teori og praktik	22
a. Omgang med mennesker	22
b. Arbejds miljø	23
c. Modenhed og alder	23
d. Undervisning	23
e. Elevernes arbejdskraft	24
f. Udskillelse	24
g. Forsorgens udvikling	24
h. Praktik efter uddannelsen	24
3. Udvalgets konklusion	25
B. Fælles praktikproblemer	25
1. Forpraktik	25
2. Praktikperiodernes længde	26
3. Teori i praktiktiden	27
4. Faste regler for praktikken	27
5. Praktikanten som medarbejder	28
6. Praktikvejledere	28
7. Løn til praktikvejledere	29
8. Praktikvejlederkurser	29
9. Økonomiske forhold for elever i praktiktiden	29

10. Aftale med praktikstedet om den enkelte elevs placering	29
11. Praktikforstander	30
12. Bedømmelse af praktikken	30
13. Kapacitetsproblemet	30
14. Effektivisering af den praktiske uddannelse	31
IV. Sammenfatning af udvalgets konklusioner og forslag	32

BILAG

Bilag A. Notat om praktikstedernes beliggenhed i forhold til børnehave- og fritidshjemsseminarierne	35
Bilag B. Skrivelse af 21. august 1967 fra Socialpædagogisk Samarbejdsudvalg	37
Bilag C. Skrivelse af 7. december 1967 fra Dansk Børnehaveråd	39
Bilag D. Nogle eksempler på uddannelser, hvor man har integreret praktik i den egentlige undervisning	40
Bilag E. Forslag til etablering af socialt forberedelseskursus	45

Forord.

I. Socialuddannelseskommissionen blev nedsat af regeringen ved følgende skrivelse af 24. juni 1965 fra socialministeren:

»I takt med den stærke velstandsstigning, der har fundet sted i de seneste 2 årtier, er der sket en kraftig udbygning af den sociale lovgivning. Det har været et karakteristisk træk i denne udvikling, at man har lagt stigende vægt på de forebyggende og revaliderende opgaver. Såvel udbygningen af forsorgen i almindelighed som den øgede indsats på de nævnte specielle områder stiller øgede krav om veluddannet personale på alle felter inden for det sociale område. Behovet for øget tilgang af uddannede medarbejdere har ført til, at man i de seneste år på en del områder har taget initiativet til oprettelse af nye eller udbygning af bestående uddannelser (særforsorg, børneforsorg, arbejdsanvisning), men nogen samlet drøftelse af uddannelsesproblemerne på det sociale område har ikke fundet sted.

På baggrund af det anførte har regeringen besluttet at nedsætte en kommission vedrørende uddannelsen på det sociale område.

Kommissionen må i sine overvejelser inddrage uddannelsen af personale, beskæftiget på *det sociale felt i videste forstand*. Dette indebærer, at ikke blot uddannelsen af personale, der er beskæftiget med administration af eller varetagelsen af sociale foranstaltninger, der direkte henhører under arbejds- og socialministeriernes områder, men også uddannelsesspørgsmål for personer inden for tilgrænsende områder bør indgå i overvejelserne. Overvejelserne bør i første række omfatte uddannelsen af personale beskæftiget inden for følgende områder:

Den almindelige offentlige forsorg,
socialforsikringen,
den offentlige arbejdsanvisning,
børne- og ungdomsforsorgen,
særforsorgen,
revalideringslovgivningen,
omsorgslovgivningen,
mødrehjælpen og
fængselsforsorgen.

Inden for de nævnte områder stilles der i vidt omfang specielle krav til de medarbejdere, der beskæftiges på de respektive områder, men der gør sig dog også en række lighedspunkter gældende mellem arbejdet på disse områder. Disse lighedspunkter mellem arbejdet på de forskellige felter rejser bl.a. spørgsmålet om en bedre koordinering af de enkelte uddannelser end den, der hidtil har fundet sted.

Ved overvejelser af uddannelsesproblemerne på de nævnte felter kan det være hensigtsmæssigt at sondre mellem

a) funktioner af overvejende administrativ karakter, der varetages dels af akademikere (jurister, cand. politer m.fl.) - overvejende i centraladministrationen - dels af personer med forskellige ikke-akademiske uddannelser,

b) funktioner af behandlingsmæssig karakter m.v. under eller i forbindelse med institutionsophold, der udføres dels af forskellige specialister, f.eks. læger, psykologer, lærere og socialrådgivere, dels af personer med plejemæssige, omsorgsmæssige og oplæringsmæssige opgaver,

c) funktioner i klientens hjem, der udøves af f.eks. familievejledere, omsorgskonsulenter og husmoderafløsere.

Kommissionen må i første række overveje følgende spørgsmål:

1) Tilvejebringelse af uddannelsesordninger på de områder inden for det sociale felt, hvor en uddannelse ikke findes, og hvor det ikke kan anses for fyldestgørende, at de beskæftigede først gennem arbejdets udførelse helt eller delvis erhverver sig forudsætninger for at bestride dette.

2) Udbygning af de eksisterende ordninger, hvor disse skønnes utilstrækkelige.

3) Koordinering i henseende til

a) sammenlægning af uddannelsen af personale inden for nært beslægtede arbejdsområder,

b) etablering af fælles grunduddannelse,

c) etablering af fælles efteruddannelse,

d) udveksling af erfaringer mellem de forskellige områder og tilrettelæggelse af fælles undervisningsmateriale.

4) Tilvejebringelse af sådanne vilkår under uddannelsen i økonomisk og ansættelsesmæssig henseende, at der sikres en rimelig tilgang til det sociale område.

5) Mulighederne for at sikre en løbende koordinering og å jourføring af de forskellige uddannelser.

Det bemærkes, at det forudsættes, at kommissionen for så vidt angår lærere og de forskellige grupper af akademisk uddannet personale, der beskæftiges som specialister inden for det sociale område, begrænser sig til at overveje, hvorvidt der er behov for at give disse en supplerende uddannelse af socialt indhold med specielt sigte på forholdene inden for det særlige felt, hvor pågældende beskæftiges.

Det forudsættes, at kommissionen samtidig med at fremkomme med forslag til løsning af de forskellige uddannelsesproblemer fremsætter skøn over de med forslagernes gennemførelse forbundne udgifter og forslag til finansiering af disse.

Kommissionen har adgang til, i det omfang det skønnes påkrævet, at tilkalde sagkyndige til sine møder.«

Direktør *Henning Friis*, socialforskningsinstituttet, blev anmodet om at varetage hvervet som formand for kommissionen.

Til at indtræde som medlemmer af kommissionen beskikkedes iøvrigt direktør *S. E. Albrechtsen*, Danmarks forvaltningshøjskole, afdelingsleder, fru *Margrethe Appel*, Mødrehjælpen i København, forstander *Carl Aude*, fængselsvæsenets centralskole, nu fængselsinspektør, Nyborg, forsorgschef *N. E. Bank-Mikkelsen*, statens åndssvageforsorg, direktør *H. Engberg-Pedersen*, direktoratet for ungdomsundervisningen, kontorchef *Asger Friis*, socialministeriet, kontorchef *Poul Gad*, arbejdsdirektoratet, sekretariatschef *Edward Hee*, Københavns magistrats 3. afdeling, kst. rektor *Vagn Holm*, Danmarks sociale højskole, nu kontorchef i socialministeriet, direktør *Holger Horsten*, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, socialdirektør *Orla Jensen*, **Århus**, direktør *Walter Johannsen*, direktoratet for revalidering og **forsorg**, forstanderinde, frk. *Eli Magnussen*, sundhedsstyrelsen,

kontorchef *K. V. Stang*, indenrigsministeriet.

Som sekretær beskikkedes fuldmægtig, nu ekspeditionssekretær *A. Toft*, socialministeriet.

Kontorchef *Asger Friis* udtrådte af kommissionen i juli 1966 i forbindelse med udnævnelse til direktør for ulykkesforsikringsdirektoratet.

Kontorchef *Poul Gad* blev fritaget for hvervet den 15. december 1967 og i stedet beskikkedes kontorchef *K. Skovmand*, arbejdsdirektoratet, som medlem.

Direktør *H. Engberg-Pedersen* blev i november 1966 fritaget for hvervet. I stedet for beskikkedes undervisningsinspektør *Hanne Søndergård Madsen*, direktoratet for ungdomsundervisningen, som medlem.

2. Under en første gennemgang af de eksisterende sociale uddannelser blev det klart, at disse uddannelser alle for en stor del beroede på praktisk oplæring, og at denne del af uddannelsen var forbundet med betydelige vanskeligheder. Der var betydelige forskelle på tilrettelægning og overvågning m.v. af praktikken, men problemerne i forbindelse hermed syntes dog til en vis grad at være af ensartet karakter. Det blev derfor besluttet at nedsætte et udvalg - praktikudvalget - til at behandle disse problemer.

Praktikudvalget har i november 1968 afgivet nærværende betænkning.

Kommissionen kan i det hele tiltræde de i betænkningen udtalte synspunkter og forslag som udgangspunkt for de videre overvejelser i kommissionen og de uddannelsesudvalg m.v., som kommissionen samarbejder med.

Drøftelserne i kommissionen giver anledning til at fremhæve følgende:

Forpraktik, d.v.s. praktisk arbejde som forudsætning for påbegyndelse af en egentlig uddannelse, findes som det fremgår af oversigten side 25 endnu formelt eller reelt i en del af de eksisterende uddannelser.

Det er kommissionens opfattelse, at forpraktik, i de tilfælde hvor det findes hensigtsmæssigt at opretholde den, bør være reguleret og kontrolleret af de for vedkommende uddannelse ansvarlige myndigheder eller skoler. Kommissionen finder det påkrævet, at der, inden eleverne går ind i en sådan forpraktik, gives dem en *introduktion til arbejdet på det sociale område* enten gennem det sociale forberedelseskursus, hvorom kommissionen har afgivet indstilling i den som bilag E aftrykte skrivelse af 19. januar 1968 til undervisningsministeriet,

socialministeriet, ministeriet for familiens anliggender og arbejdsministeriet, eller på anden måde.

Kommissionen må i øvrigt lægge afgørende vægt på udtalelsen i betænkningens afsnit III., 14, om *effektivisering af den praktiske uddannelse*. Der må derfor snarest tilvejebringes øko-

nomisk mulighed for at realisere de påkrævede forbedringer, f.eks. med hensyn til uddannelse og aflønning af praktikvejledere samt for de enkelte uddannelsesområder eller for flere områder under ét at gennemføre pædagogiske undersøgelser og forsøg med hensyn til forskellige uddannelsesformers effektivitet.

København, december 1968.

S. E. Albrechtsen

Edward Hee

Eli Magnussen

Margrethe Appel

Vagn Holm

Hanne Søndergård Madsen

Carl Aude

Holger Horsten

K. Skovmand

N. E. Bank-Mikkelsen

Orla Jensen

K. V. Stang

Henning Friis

Walter Johannsen

(formand)

/ A. Toft.

I.

Udvalgets etablering og virksomhed.

Praktikudvalget blev nedsat af uddannelseskommissionen den 29. november 1966 med følgende medlemmer:

Direktør *H. Horsten*, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, formand,
forsorgschef *N. E. Bank-Mikkelsen*, statens åndsvageforsorg,
forstanderinde *Eli Magnussen*, sundhedsstyrelsen,

lektor *Mette Koefoed Bjørnsen*, Danmarks sociale højskole,

fg. kontorchef *E. Paludan-Miiller*, direktoratet for folkeskolen og seminarierne, fra november 1967 afløst af undervisningskonsulent *Ester Holm*,

konsulent *Eugenie Engberg*, direktoratet for revalidering og forsorg.

Endvidere har forstander *H. C. Rasmussen*, Jægerspris børneforsorgsseminarium og forstander *Børge Nielsen*, Personalehøjskolen, deltaget i udvalgsarbejdet som særligt sagskyndige.

Ekspeditionssekretær *A. Toft*, socialministeriet, uddannelseskommissionen, sekretær.

Fra september 1967 har sekretær *K. Beukel*, socialministeriet, bistået sekretariatet.

Udvalget blev nedsat med den opgave på grundlag af redegørelser for de forskellige eksisterende praktikordninger over for uddannelseskommissionen at fremkomme med principielle synspunkter og eventuelt fremsætte forslag til almindelige retningslinier for den praktiske del af uddannelsen på det sociale område.

Under drøftelserne i uddannelseskommissionen havde det vist sig, at der var betydelige for-

skelle på tilrettelægning og overvågning af den praktiske del af de forskellige sociale uddannelser, og at der også syntes at være forskellige fælles problemer. Det er således gjort gældende, at begrænsningen i antallet af praktiksteder inden for nogle områder syntes at danne en flaskehals for udviklingen af uddannelseskapa- citeten. Dette er navnlig anført vedrørende uddan- nelse til børnehavelærere, hvor der er en me- get stærk ekspansion i gang med oprettelsen af mange nye institutioner, og som følge heraf en udvidelse af uddannelseskapa- citeten.

Udvalget har holdt 8 møder. I det afsluttende møde den 19. februar 1968 var der enighed om at afgive nærværende betænkning til social- uddannelseskommissionen.

I afsnit II er der redegjort for de eksisterende praktikordninger i følgende uddannelser:

- børnehavelærer
- fritidspædagog
- børneforsorgspædagog
- omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen
- omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg
- socialrådgiver
- sygeplejerske
- diakon (Filadelfia)
- diakon (Århus)
- fængselsbetjent og værkfører.

På grundlag af disse redegørelser og de efter- følgende drøftelser er udvalget nået frem til de i afsnit III anførte synspunkter og indstillinger.

Endelig resumeres i afsnit IV udvalgets for- slag til forbedringer af den praktiske uddan- nelses form og indhold.

II.

De eksisterende praktikordninger.

Ved udarbejdelsen af redegørelserne for de enkelte områder er man gået ud fra følgende disposition:

1. Formelle betingelser og reelle krav med hensyn til forpraktik (d.v.s. praktisk arbejde som forudsætning for påbegyndelse af uddannelse).
2. Praktikperiodernes antal og varighed og placering i uddannelsesforløbet. Der kan være tale om blokpraktik (skoleuddannelse og praktik adskilt i perioder), sideløbende praktik (f.eks. skole om formiddagen og praktik om eftermiddagen) o.s.v.
3. Teori i praktiktiden, f.eks. et bestemt læsepensum, skriftlige opgaver, kursus på praktikstedet eller på skolen.
4. Er der bestemte regler for, hvilke arbejdsområder eleven skal beskæftiges med eller orienteres om?
5. Er eleven »overtallig«, eller arbejder eleven på linje med uddannede medarbejdere?
6. Er der på hvert praktiksted særlig udpeget praktikvejleder (d.v.s. den medarbejder, der på institutionen er ansvarlig for praktikken), med ansvar for praktikantens uddannelse?¹⁾
7. Er praktikvejlederen lønnet særskilt for dette hverv?
8. Er der arrangeret kurser for praktikvejledere?
9. Får praktikanten løn i praktiktiden? I bekræftende fald hvor meget?
10. Hvem træffer aftale med praktikstedet

¹⁾ Udvalget har i redegørelsen anvendt følgende betegnelser:

praktikvejleder: den eller de medarbejdere på institutionen, der er ansvarlig for praktikken, praktikleder/praktikforstander: den person, der på skolen har ansvaret for praktikkens tilrettelæggelse m. v.

vedrørende den enkelte elevs placering (skolen, et uddannelsesnævn eller andet centralt organ, eller måske eleven selv)?

11. Er der på skolen ansat praktikforstander (se fodnoten) i bekræftende fald med hvilke opgaver?

12. Afgiver praktikstedet bedømmelse af eleven til skole, et uddannelsesnævn, centralt personalekontor eller lignende til brug ved udfærdigelse af afgangsbrev eventuelt med særskilt karakter?

13. Ligger der i valg af praktiksteder et faktisk valg af specialer?

14. Hvilke problemer frembyder den eksisterende praktikordning, f.eks. med hensyn til administration, tilstrækkeligt antal praktikpladser, praktikkenes generende indflydelse på institutionernes arbejde, samarbejde mellem praktiksted og skole?

A. Børnehavelærere.

Der henvises til note 1).

De nærmere regler for børnehaveseminariernes virksomhed er fastsat i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 190 af 12. juni 1961 om uddannelsen på de anerkendte børnehaveseminarier. Hovedformålet med disses virke (bekendtgørelsens § 3) er at give eleverne forståelse af barnets legemlige og sjælelige behov samt viden om, hvorledes disse krav tilfredsstilles og barnets naturlige sunde udvikling derved fremmes. Uddannelsen er 2-årig og nogenlunde ligelig fordelt mellem teori og praksis.

1. Ifølge bekendtgørelsens § 2 skal eleven for at blive optaget på seminarieret bl.a. opfylde følgende bestemmelser:

- a. På tilfredsstillende måde have gennemgået *forpraktik* i et halvt år i en anerkendt børnehave.

- b. Have mindst $\frac{1}{2}$ års husligt arbejde, normalt med ophold i et fremmed privat hjem med børn. Der er ikke fastsat nærmere regler for forpraktikken, der ej heller er undergivet tilsyn fra seminarium eller centralmyndighed. Der udfyldes dog forpraktikskemaer til brug for seminariet.

2. Den praktiske uddannelse gives i velegnede og anerkendte øvelsesbørnehaver (bekendtgørelsens § 17). Undervisningen skal omfatte mindst 15 timer ugentligt arbejde i hele uddannelsesstiden eller 30 timer ugentlig i halvdelen af denne. Herudover omfatter den praktiske uddannelse mindst 2 ugers årlig heldagspraktik samt mindst 3 ugers praktik i en sommerkoloni for børn.

Indtil en fjerdedel af den praktiske uddannelse kan gennemgås i dertil af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen godkendte fritidshjem, vuggestuer, børnehjem og lignende.

Vedrørende placeringen af praktikken er der stor forskel fra det ene seminarium til det andet. Således er der visse steder teori hver anden dag og praktik hver anden dag. Fordelingen kan også være tre dages teori og tre dages praktik eller en uge af hver, men således at eleverne i den uge, hvor der er praktik dog har én dags teori. Endelig findes former, hvor der er teori 2–2½ måned vekslende med praktik i tilsvarende tidsrum (blokpraktik).

Visse steder i provinsen er det nødvendigt at sende eleverne til praktik uden for det sted, hvor seminariet er beliggende. Holstebro børnehaveseminarium har således oplyst, at der på denne egn er ret få børnehaver, hvorfor man sender eleverne i praktik til 9 byer i afstande op til 50 km. fra seminariet.

Det er oplyst, at man i hovedstaden anvender punkt- og småblokkepraktik, mens man i provinsen tenderer til længerevarende blokke på grund af transportproblemet.

Det er endelig vedrørende børnehavelærer- og fritidspædagoguddannelsen anført, at man på centralt hold mangler det fornødne indseende med hensyn til tilrettelæggningen og gennemførelsen af praktikken ved de enkelte seminarier.

3.-4. Der er ingen regler om teori i praktiktiden eller om elevers beskæftigelse, men hvert seminarium har skemaer, der udfyldes på praktikstedet, således at der er kontrol med, at eleverne oplever forskellige beskæftigelsesformer

og arbejdsområder. Der skrives f.eks. dagbog over institutioner og børn og/eller foretages iagttagelsesopgaver. Drøftelse af teoriopgaver finder sted på seminariet sideløbende med eller efter praktiktiden.

5. I princippet er eleverne overtallige. Dette er i nugældende bekendtgørelse udtrykt således: »Børnehaven skal råde over så megen uddannet medhjælp, at den kan drives forsvarligt uden anvendelse af elevernes arbejdskraft«. De deltager således i det daglige arbejde med børnene, men bør til stadighed være under tilsyn og vejledning af en uddannet børnehavelærer. Disse krav til institutionen er bl.a. en følge af de korte praktikperioder.

6. De fleste institutionsledere er samtidig praktikvejledere. De støttes dog af seminariernes praktikforstandere.

Det er gjort gældende, at ikke alle ledere af institutionerne er egnede som praktikvejledere, ligesom det for mange kniber med at afse tid til at tage sig af praktikanterne.

7. Der ydes ikke særligt vederlag eller nedsat arbejdstid for institutionslederen for dennes arbejde som praktikvejleder, idet dette betragtes som et led i arbejdet. Det skal herved bemærkes, at der i betænkningen vedrørende uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger (nr. 424/1966), afgivet i marts 1966 af et under undervisningsministeriet nedsat udvalg, foreslås at udrede vederlag for vejledning i praktik i øvelsesinstitutionerne. Udvalget foreslår, at såvel praktikstedsleder som de pædagoger, der deltager i arbejdet med eleverne, bør have del i vederlaget.

8. De fleste seminarier arrangerer møder eller kortere kurser for praktikvejlederne, men uden refusionsordning for de herved forbundne omkostninger for seminarierne eller institutionerne. Det er dog oplyst, at f.eks. Ikast fritidshjemsseminarium afholder 2 årlige møder å 1 dag, hvortil der til deltagerne - over institutionens drift - ydes dagpenge og rejseudgifter m.m.

9. Praktikanten får ikke løn i praktiktiden, idet pågældende på grund af de korte ophold i institutionen ikke kan betragtes som egentlig arbejdskraft. Der er derimod mulighed for også i praktiktiden at opnå støtte fra uddannelsesfonden.

10. Seminariet (ved praktikforstanderen) træffer aftale med praktikstedet vedrørende den enkelte elevs placering.

11. Der er på de enkelte seminarier ansat praktikforstandere som koordinerende og vejledende over for det enkelte praktiksted og praktikanterne.

12. Praktikstedet afgiver bedømmelse af elever til seminariet efter hver praktikperiode; bedømmelserne fra de sidste 2 praktiksteder påføres afgangsbrevet.

13. Det er ikke tilsigtet, at der i valg af praktiksted ligger et faktisk valg af speciale; undertiden sker det dog, men som regel råder man elever til at tage aspiranttiden i almindelige børnehaver. Under en 3-årig uddannelse kan gennem speciale-opgaver i højere grad blive tale om valg af speciale allerede i uddannelsesstiden.

14. Udvalget har overvejet, i hvilken grad mangelen på egnede praktiksteder kan virke som en flaskehals for uddannelseskapa- citeten. Man har under gennemgangen af børnehavelærer- og fritidspædagoguddannelsen fra undervisningsministeriet modtaget en oversigt over børnehaveseminarier, der har angivet *mangel på praktiksteder* som årsag til, at kapacitetsudvidelse ikke kan gennemføres. Det fremgår heraf, at kun 3 seminarier - med ca. 270 elever (heraf 119 1. års) ud af i alt i samtlige børnehaveseminarier i skoleåret 1967/68 1786 elever (986 1. års) - anfører, at kapacitetsudvidelser ikke har været mulige på grund af mangel på egnede praktiksteder.

Af de 3 seminarier, der alle er relativt nye, er 2 beliggende i Jylland og 1 på Sjælland. (Fritidshjemsseminarier synes ikke berørt af mangel på praktiksteder).

75. I den oven for nævnte betænkning fra undervisningsministeriets udvalg vedrørende uddannelse af børnehaver- og fritidspædagoger foreslås en udvidelse af uddannelsen fra 2 til 3 år.

Den praktiske undervisning skal som hidtil omfatte mindst 1200 timer i løbet af hele uddannelsesstiden fordelt på samtlige 3 år (ca. 1/3 af uddannelsesperioden skal omfattes af praktisk uddannelse). Endelig foreslås, at praktikken fordeles således, at der bliver en stadig vekselvirkning mellem teori og praksis. I et udkast til

bekendtgørelse (om uddannelse på de anerkendte børnehaveseminarier) er redegjort for kravene til praktiksted, for elevernes arbejde på praktikstedet og forbindelsen mellem praktiksted og seminariet.

B. Fritidspædagog.

Der henvises til note 1), side 9.

De nærmere regler for fritidshjemsseminariernes virksomhed er fastsat i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. februar 1962 om uddannelsen på de anerkendte fritidshjemsseminarier. Hovedformålet med disses virke er gennem en 2-årig uddannelse at give eleverne de nødvendige kundskaber og praktiske færdigheder, idet der samtidig lægges vægt på at udvikle og modne elevernes personlighed, således at de bliver sig deres pædagogiske og sociale ansvar bevidst. Uddannelsen er 2-årig og består af ligelig teori og praktisk uddannelse.

1. Ifølge bekendtgørelsens § 2, stk. 1, skal eleven for at blive optaget på seminariet bl.a. have gennemgået en praktisk virksomhed af mindst 6 måneders varighed. Af praktikken skal mindst 3 måneder have fundet sted i et anerkendt fritidshjem. Den øvrige forpraktik kan have fundet sted i et anerkendt børne- og ungdomsarbejde for børn/unge i alderen 7-18 år.

Udover sådant arbejde kan der tages hensyn til virksomhed som leder af pædagogisk arbejde i ungdomsorganisationer i et af vedkommende seminarium godkendt omfang, når arbejdet har haft en varighed af mindst 2 år.

Endelig skal pågældende have gennemgået et 5-ugers begynderkursus i sløjf.

2. Den *praktiske* uddannelse gives i velegnede og anerkendte øvelsesfritidshjem. Undervisningen skal omfatte mindst 15 timers ugentligt arbejde hele uddannelsesstiden eller 30 timer ugentlig i halvdelen af denne. Derudover omfatter den praktiske uddannelse mindst 2 uger årligt i praktik samt mindst 3 ugers praktik i en sommerkoloni for børn i skolealderen.

Ved samtlige fritidshjemsseminarier foregår praktik og teori i samlede perioder (blokpraktik) normalt å 6-10 ugers varighed. Sideløbende teori og praktik (dag for dag eller uge for uge) anvendes altså ikke.

Indtil halvdelen af den praktiske uddannelse kan gennemgås i dertil godkendte børnehaver, fritidsklubber, ungdomsklubber, legepladser,

hjelpekoler, heldagsskoler, børnepsykiatriske hospitalsafdelinger, skoler for åndssvage børn, særfororgsinstitutioner, anerkendte børne- og ungdomshjem for børn i skolealderen og lignende, dog kun et semester hvert sted (§ 19, stk. 3, i bekendtgørelsen).

3.-4. Der er ingen regler om teori i praktiktiden eller om elevens beskæftigelse, men hvert seminarium har skemaer, der udfyldes på praktikstedet, således at der er kontrol med, at eleverne oplever forskellige beskæftigelsesformer og arbejdsområder. Der skrives f.eks. dagbog over institutioner og børn og/eller foretages iagttagelsesopgaver. Drøftelse af teoriopgaver finder sted på seminarieret sideløbende med eller efter praktiktiden.

5. Eleverne er principielt overtallige; de deltager i det daglige arbejde med børnene, men bør til stadighed være under tilsyn og vejledning af uddannet personale. Det kræves — på linie med børnehøvelæreruddannelsen - at der er et tilstrækkeligt antal medarbejdere, således at praktikstedet drives forsvarligt uden anvendelse af elevernes arbejdskraft.

6. Institutionens leder er som regel praktikvejleder.

7.-9. Hvad angår spørgsmål om eventuel aflønning af praktikvejleder, praktikanternes aflønningsforhold samt praktiklederkursus henvises der til redegørelsen for børnehøvelærere, idet forholdene på de 2 områder er ens.

10. Seminarieret (ved praktikforstander) træffer aftale med praktikstedet vedrørende den enkelte elevs placering.

11. Samme ordning som på børnehøveseminarierne.

12. På afgangsbrevet anføres en udførlig udtalelse om elevens arbejde i form af en af seminarierets forstander og praktikforstander udarbejdet sammenfatning af samtlige elevens praktikudtalelser.

13. Forholdene er, for så vidt angår spørgsmålet om valget af praktiksted samtidig betyder valg af speciale, nogenlunde de samme som for børnehøvelæreruddannelsen.

14. Der har ikke for fritidspædagoguddannelsen vist sig tilsvarende flaskehalsproblemer, som de oven for under beskrivelsen af børnehøvelæreruddannelsen nævnte.

I øvrigt henvises til de afsluttende bemærkninger (punkt 15) vedrørende børnehøvelæreruddannelsen.

C. Børnehøvespædagog.

Der henvises til note 1), side 9.

Der findes 2 uddannelser til børnehøvespædagog:

- a. børnehøvespædagog af almen linie (A-linie),
- b. børnehøvespædagog af småbørnslinien (S-linien).

De nærmere regler for børnehøveseminariernes virksomhed er fastsat ved socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964 om uddannelsen til børnehøvespædagog.

Uddannelsen har til formål at uddanne ledere og medarbejdere ved børne- og ungdomshjem, herunder hjem for spædbørn samt ved vuggestuer.

Uddannelsen på den almene linie tager sigte på at kvalificere deltagerne til stillinger som pædagogiske medarbejdere ved børne- og ungdomshjem bortset fra spædbørnshjem samt som ledere af mindre hjem af denne art, medens uddannelsen på småbørnslinien tilsigter at uddanne medarbejdere ved institutioner for spædbørn - vuggestuer og spædbørnshjem - samt ledere af mindre institutioner af denne art (bekendtgørelsens § 1).

Uddannelsen på den almene linie kan tilrettelægges enten som en 1-årig teoretisk uddannelse eller som en kombineret teoretisk-praktisk uddannelse af mindst 2 års varighed.

For at opnå optagelse på et børnehøveseminarium kræves der for begge linier bl.a., at eleven normalt har gennemgået en faguddannelse eller en almen uddannende undervisning, der ligger ud over den almindelige folkeskoles uddannelse, såsom folkehøjskoleophold af mindst 5 måneders varighed.

For optagelse på den 1-årige uddannelse er det herudover en forudsætning, at eleven har udøvet virksomheden i mindst 2 års varighed i anerkendt børne- og ungdomshjem eller på anden måde udført pædagogisk arbejde, der kan ligestilles hermed. Der optages udelukkende ældre elever til den 1-årige uddannelse.

1. Forpraktik:

På S-linien er 1 års barneplejeuddannelse obligatorisk. På A-linien stilles intet krav, men i praksis har eleverne normalt mindst $\frac{1}{2}$ år på en børneforsorgsinstitution.

2. Om den praktiske uddannelse bestemmer bekendtgørelsen vedrørende A-linien, at den praktiske uddannelse skal være i alt mindst 1 år på godkendte institutioner. I praksis gennemføres den som to 6-måneders perioder på institutioner af forskellig type.

Elever på småbørnslinien gennemgår 12 måneders praktik i dertil godkendte, anerkendte institutioner for spædbørn eller institutioner med spædbørnsafdeling. Eleverne skal herudover have 6 måneders praktik i en dertil godkendt anerkendt børnehave og 6 måneders praktikant-tjeneste på et af sundhedsstyrelsen dertil godkendt børnehospital eller børneafdeling ved et hospital. Eleverne på S-linien må således arbejde i mindst 4 forskellige praktikinstitutioner.

3. Under praktiktiden er der ikke egentlig teoretisk undervisning, men opgaver vedrørende iagttagelse og kommunikation bruges i undervisningen ved tilbagekomst til seminariet. Midt under praktikperioderne arrangeres af seminarierne korte kursusophold øst og vest for Storebælt. Eleverne betaler selv disse ophold.

4. Der er i praktikperioden bestemte regler for hvilke arbejdsområder, eleverne skal beskæftiges med på spædbørnshjem, børnehjem og behandlings- og ungdomshjem samt børnehaver og børnehospitaler.

5. Eleverne på A-linien er i princippet »overtallige«, men indgår i turnus under tilsyn af uddannede medarbejdere. På S-linien indgår de i institutionernes normering.

6. Vejledning af praktikanterne foregår ved 1) den medarbejder ved seminarlet, der er ansvarlig for praktikken, og 2) praktikvejleder på institutionen. Praktikvejledere er udpeget af institution og seminarium i forening.

7. Institutionernes praktikvejledere får ikke ekstra løn for denne funktion, men i de fleste tilfælde er et par timer af deres normerede ugentlige arbejdstid afsat til udførelsen af hvervet.

8. Der afholdes en gang årlig kursus for prak-

tikvejledere, ligesom der undertiden er kursus for forstandere.

9. Praktikanterne modtager løn i praktiktiden, og som udgangspunkt for fastsættelsen af denne anvendes lønnen til 2. og 3. års barnepleje-elever. Lønnen er for tiden ca. 1.100-1.200 kr. månedlig, hvorfra dog går betaling for kost og logi.

10. Seminariet placerer den enkelte elev i praktiksted. Der er for de fire seminarier godkendt 75 institutioner for A-linien som egnede praktiksteder (valgt ud af 270 institutioner). Tallet søges bragt op på 108. Herudover findes praktiksteder for S-linien. Der vil for de eksisterende seminariers påbegyndte linier være brug for ca. 150 pladser på børne- og ungdomshjem og 80-90 pladser på hvert af følgende institutionstyper: spædbørnshjem, vuggestuer, hospitaler og børnehaver. Der vil formentlig herefter være ca. 600 elever i praktik ad gangen.

11. Der er normeret 1 praktikantforstander pr. 2 spor på A-linien og 1 praktikforstander pr. 1 spor på S-linien. Da disse praktikledere tillige meddeler undervisning på seminariet, kan det være vanskeligt for seminarierne at ofre tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft på praktiktilsynet.

Fra seminariet anser man et praktiktilsyn for værende lig 3 undervisningstimer, hvilket vil sige, at man pr. dag kan besøge 2 institutioner. Disse institutionsbesøg har fået karakter af konsulentvirksomhed.

12. Det er praktikvejlederne, der på grundlag af samtale med eleven afgiver bedømmelse til seminariet. Derimod meddeles i almindelighed ikke skriftlige vidnesbyrd fra de enkelte institutioner.

13. Der ligger ikke i valget af praktiksted noget faktisk valg af speciale. Derimod tilstræbes det, at der vælges så alsidigt som muligt for hver elev, og det er eleven, der selv skriver til praktikstedet og træffer aftale.

14. Der er ikke store vanskeligheder med praktikstederne, idet man kender hinanden på grund af en god vekselvirkning mellem seminarium og institutioner. Der er et rimeligt udbud af praktikpladser for så vidt angår børne- og ungdomshjem. Derimod er der problemer med

hensyn til pladser i børnehaver og hospitaler. Børneforsorgsseminarierne ønsker i øvrigt at udvide samarbejdet mellem seminarium og praktiksted.

D. Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen.

Der henvises til note 1), side 9.

Før uddannelsen skriver eleverne kontrakt med bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorg. Praksis er i øvrigt den, at den vordende elev sender ansøgningen til Personalehøjskolen, hvor den vurderes af et tremandsudvalg. Derefter sendes ansøgningen til det forsorgscenter, hvor ansøgeren har ønsket at få den praktiske uddannelse. Den vordende elev tilsiges til samtale med centralinstitutionens forstanderinde, og såfremt ansøgeren skønnes egnet, gives tilsagn om ansættelse på betingelse af tilfredsstillende helbredserklæring.

1. Forpraktik er efter enig indstilling fra uddannelsesrådet nedlagt inden for Statens Åndssvageforsorg, således at uddannelsen nu varer i alt 36 måneder. Når man har nedlagt forpraktikken, skyldes det, at den ikke fandtes effektiv.

2. Uddannelsen har følgende opbygning: Praktik I (3-4 måneder) herunder teoretisk forkursus i basale plejefunktioner 2 uger, teori I 5 måneder, praktik II 12-14 måneder teori II 5 måneder, praktik III 9-10 måneder.

Eleven uddannes i samme center i alle praktikperioder, men skal forrette tjeneste ved forskellige typer af afdelinger (børn, voksne, lettere og alvorligt retarderede). Hver af de tre praktikperioder kan deles i mindre perioder, dog af mindst 3-4 måneders varighed.

3. Den teoretiske undervisning i praktiktiden er for tiden under omlægning, men omfatter i dag foruden det tidligere nævnte 2 ugers forkursus (70 timer) tillige ca. 200 teoritimer fordelt i 4 semesterplaner således:

- a. pleje og medicinske fag (50 timer)
- b. pleje og medicinske fag (50 timer)
- c. pædagogisk orientering (50 timer)
- d. social orientering (50 timer).

4. Der er endnu ikke givet faste regler for, hvad eleven skal gennemgå i praktikperioden, men i det sidste par år har man arbejdet på en skitse til en praktikbog, som vil komme til at indeholde nærmere regler for den praktiske ud-

dannelse. Desuden forsøges med beskrivelse af de enkelte procedurers udførelse - et planlægningsarbejde, som er meget omfattende og indebærer en lang række endnu uløste vanskeligheder.

5. Eleverne er i praksis ikke overtallige, men har samme arbejdstid som det uddannede personale. De største institutioner har 180 elever, medens de mindste har 35. Deres arbejde er, med den forhåndenværende medarbejderstab, i nogen grad nødvendig for institutionernes drift.

6.-7.-8. Der er ikke ansat praktikvejledere, men afdelingslederne har det daglige ansvar for elevernes praktiske uddannelse under forstanderindens opsyn. Der ydes ikke særskilt vederlag for dette arbejde, og der er endnu ikke særlige kurser i uddannelse af elever. Man arbejder for tiden med planer for instruktør- og lederuddannelse.

9. Der ydes løn til eleven under hele uddannelsen. Elevlønnen andrager pr. 1. oktober 1967:

1. elevår: kr. 418 pr. måned
2. elevår: kr. 837 -
3. elevår: kr. 1046 -

Derudover ydes i hele elevtiden kost, logi og fri tjenestedragt.

10. Forsorgscentrets forstanderinde tilrettelægger praktikplanen i samråd med eleven.

11. Der er ikke på Personalehøjskolen ansat praktikforstander.

12. Skolen hjemsender eleven til institutionen med udtalelse om den teoretiske uddannelse. Hver afdeling udtaler sig på skema efter hver praktikperiode. Skemaerne svarer til det skema, der anvendes ved sygeplejerskeuddannelsen. Samtlige udtalelser samles til diplom, der udstedes af bestyrelsen for Statens Åndssvageforsorg. Overrækkelsen sker på institutionen.

13. Der er ingen vanskeligheder med at skaffe det fornødne antal praktikpladser, men der arbejdes nu på ensartede normer for praktikafdelingerne. Man håber, at særligt uddannede instruktører vil betyde en mere effektiv koordinering. Et ret stort antal elever har i øvrigt på grund af ægteskab søgt forflyttelse, hvilket har givet ustabil tilrettelægning af praktikken.

E. Omsorgsassistent ved den øvrige særforborg.

(Institutioner for blinde, døve, tunghøre, tale-lidende og vanføre).

Der henvises til note 1), side 9.

Uddannelsen til omsorgsassistent inden for særforborgen, der er 3-årig, omfatter 1 års undervisning på Personalehøjskolen og 2 års praktik på forskellige særforborsinstitutioner.

Eleverne kontraktansættes for hele 3-års-perioden på en bestemt særforborsinstitution.

Af den samlede praktiktjeneste på 24 måneder foregår de første 6 måneder på den ansættende institution. Praktikken er tilrettelagt således, at der gives eleven kendskab til arbejdet på institutioner inden for forskellige særforborsgrene.

1. Forpraktikken er afskaffet fra januar 1968.

2. Uddannelsen gennem de 3 år finder sted efter følgende plan:

Teori I: 5 måneder.

2 praktikperioder à 6 mdr. på forskellige institutioner afbrudt af et kort kursus på skolen.

Teori II: 5 måneder.

2 praktikperioder à 6 måneder på to institutioner, afbrudt af et kort kursus på skolen.

3. Nogen egentlig teoretisk undervisning finder ikke sted i praktiktiden. På visse af særforborgens større institutioner modtager eleven dog en teoretisk instruktion 1 à 2 timer pr. uge, ligesom de skal skrive opgaver.

Efter forpraktikkens afskaffelse har man besluttet en ændring af uddannelsesforløbet, således at der a) i forbindelse med Teori I oprettes et praktisk og teoretisk forkursus på 2 uger i plejegeringens hovedprincipper, b) gives en vis teoretisk undervisning mellem to praktikperioder, c) etableres koncentrerede institutionsbesøg i forbindelse med teoriperioderne, evt. af flere dages varighed.

4. Der er udarbejdet en praktikvejledning i samarbejde med særforborgens institutioner, der angiver retningslinierne for det arbejde, som praktikanterne skal deltage i.

Det tilsigtes at give eleverne indblik i forborgen for mindst 3 forskellige handicapgrupper, og — for så vidt det er muligt — i forborgen for såvel børn som voksne.

5. Eleverne, der er ansættelsesmæssigt over-tallige, skal ifølge praktikvejledningen deltage i arbejdet på linie med institutionens normerede plejepersonale under fornøden hensyntagen til deres praktikantstatus.

6. På hvert praktiksted er der udpeget en praktikvejleder.

7. Der ydes ikke særligt vederlag til praktikvejlederen.

8. Der arrangeres hvert år 2 praktikvejleder-kurser à 2 dage.

9. Der gives samme lønmæssige forhold som for omsorgsassistenten ved åndssvageforborgen, se side 14, punkt. 9.

10. Skolen træffer sammen med eleven aftale om placeringen i praktikperioderne.

11. Der er endnu ikke ansat en praktikfor-stander på skolen, men det anses for meget nødvendigt, at en sådan stilling oprettes snarest på grund af særforborgens specielle struktur med mange små institutioner.

12. Praktikstedet afgiver bedømmelse af eleven til Personalehøjskolen, og man bruger de samme skemaer som Statens Åndssvageforborg. Det påtænkes efter uddannelsens afslutning at udlevere et diplom, indeholdende såvel en sammenfatning af praktikstedernes udtalelser, som en udtalelse om elevens teoretiske standpunkt.

13. Med hensyn til administrationen medfører den øvrige særforborgs opbygning med forskelligartede institutioner af varierende størrelse inden for hver handicapgruppe administrative vanskeligheder ved tilrettelæggelsen af praktikken.

Hvad angår antallet af praktikpladser forudses det, at man med det stigende elevtal må inddrage flere institutioner som praktiksteder.

Med hensyn til praktikkens indflydelse på institutionernes arbejde samt spørgsmålet om samarbejde mellem praktikstederne og skolen er man ikke stødt på større problemer.

Der er nedsat et hurtigt arbejdende udvalg, der på grundlag af en analyse af institutionernes arbejdsopgaver skal overveje udarbejdelse af en ny praktikplan, oprettelse af en praktikantforstanderstilling ved Personalehøjskolen, even-

tuel aflønning af praktikvejledere, teoretisk undervisning i praktiktiden og andre spørgsmål, der fremmer vekselvirkningen mellem teori og praktik.

F. Socialrådgiver.

Der henvises til note 1), side 9.

Uddannelsen til socialrådgiver foregår på Danmarks sociale højskole, der har afdelinger i Århus og i København. En afdeling påregnes oprettet i Odense i 1968.

1. I optagelsesbetingelserne til højskolen hedder det bl.a.: »Kun de ansøgere, hvis erhvervs-erfaring står i rimeligt forhold til alderen og tidspunktet for skolegangens ophør, vil kunne komme i betragtning. Kravene til den erhvervsmæssige beskæftigelse er således stigende med stigende alder. Der lægges vægt på, at ansøgerens erhvervsarbejde, fritidsbeskæftigelse eller tidligere uddannelse har givet mulighed for at få indblik i samfundsforhold og sociale spørgsmål«.

Der kræves således ikke forpraktik, men ansøgere skal møde med erhvervsmæssig erfaring (minimum 1 år).

Det er over for udvalget oplyst, at de fuldførte erhvervsuddannelser, der er tale om blandt de optagne elever (især for realisternes vedkommende), hyppigst er kontoruddannelser, ofte inden for kommunernes sociale forvaltning. Dernæst følger lægesekretæruddannelse, fritidspædagoguddannelse og børneforsorgsuddannelse. Elever uden erhvervsuddannelse, men med erhvervspraksis er hyppigst ungdoms- og fritidsklubmedarbejderne, dernæst lærervikarer og medhjælperne på det pædagogiske eller kontormæssige område inden for sociale institutioner.

2. Uddannelsen er 3-årig og tilrettelagt således, at det første år finder sted på den sociale skole. Andet år placeres eleverne af skolen i to sociale institutioner (2 × 6 måneder). Det 3. år er der påny teoretisk undervisning på skolen.

3. Skolen stiller skriftlige opgaver til eleverne i praktiktiden. Ved praktikskift deltager eleverne i 1 uges kursus på skolen. Hertil kommer, at en del elever deltager i forelæsninger og anden uddannelsesaktivitet for medarbejderne på praktikstedet.

Der er udelukkende tale om heldagspraktik,

hvor eleverne har samme arbejdstid som medarbejderne i praktikinstitutionen. Der er normalt tale om 42 timer om ugen, i døgninstitutionerne 44 timer.

En forudsætning for praktikken er, at eleven har bestået 1 .dels eksamen og oprykningsprøven ved afslutning af det første studieår.

4. Der er en betydelig spredning i de arbejdsområder, som de socialrådgiverstuderende i praktiktiden kan komme til at beskæftige sig med.

Det tilstræbes, at eleven i den ene praktikperiode placeres i en institution med eksterne klienter (f.eks. mødrehjælpen, familievejledning eller revalidering) og i den anden praktikperiode i en institution med interne klienter (f.eks. hospital, statshospital, fængsler og børneforsorg).

5. Eleven er til tider »overtallig«, til tider ikke. Dette afhænger helt af praktikstedets karakter.

6. Ded skal på hvert praktiksted udpeges en praktikvejleder (praktiklærer), der skal være socialrådgiver af uddannelse og endvidere have interesse for socialrådgiveruddannelsen og mindst 1 års erfaring som socialrådgiver.

7. Der ydes ikke vederlag til praktikvejledere (praktiklærere), men skolens praktikudvalg har foreslået, at skolen søger økonomisk mulighed for at yde et vist vederlag til praktikvejlederne (praktiklærerne).

8. Den sociale højskole har ansvaret for, at der arrangeres kurser for praktikvejlederne (praktiklærerne). Det er herom oplyst, at der siden 1959 har været afholdt 6 praktiklærerkurser i Århus og København med i alt ca. 110 deltagere. Det er endvidere oplyst, at 38 af de 78 praktiklærere, som i april 1966 havde elever, havde deltaget i praktiklærerkurser. Praktikinstitutionen meddeler tjenestefrihed til deltagelse i praktikvejlederkursus, medens der ikke har været tale om vikar i kursusdagene. Spørgsmålet om rejse- og dagpenge i forbindelse med deltagelse i kurser har givet anledning til vanskeligheder. Nogle praktiklærere har selv måttet bekoste udgiften, andre har af ansættelsesstedet fået bevilget rejse- og dagpenge i lighed med deltagelse i andre kurser ved skolen. Nu er der imidlertid på forslag til finanslov optaget en bevilling på 60.000 kr.

9. Ca. 75 pct. af de studerende får i praktiktiden et vederlag på 400 kr. pr. måned eller kost og logi + fra 75 til 125 kr. pr. måned. De studerende kan under hele uddannelsesperioden søge støtte fra Ungdommens uddannelsesfond.

10. Skolen træffer afgørelse vedrørende den enkelte studerendes placering med praktiksted.

11. Der ligger ikke i valget af praktiksted noget valg af speciale.

12. Der afgives fra praktikstedet bedømmelse af praktikanten til den sociale skole.

13. Der er ikke tilstrækkeligt mange egnede praktiksteder. Det er i udvalget fremhævet, at man i fremtiden må søge at give praktikken mere prestige, end den har i dag. Dette kan f.eks. ske ved flere praktiklærerkurser. Der er fremhævet en række årsager til mangelen på praktikpladser, først og fremmest arbejdskraftmangelen inden for socialrådgiverområdet og kravene til vejledningen samt lokaleforholdene. Man har med held forsøgt at anvende gruppepraktik.

G. Sygeplejerske.

Der henvises til note 1), side 9.

Retningslinierne for den praktiske uddannelse af sygeplejersker er givet ved kongelig anordning af 30. januar 1957. Formålet med den praktiske uddannelse er at indøve praktisk færdighed under omgangen med patienter og personale samt at anvende teoretiske kundskaber.

1. Der stilles ikke krav om egentlig forpraktik, men en vis erhvervspraksis (1 år i huset eller i institution) kræves dog.

2. Praktikperioden udgør ca. 88,5 pct. af den 3-årige uddannelse. Sygeplejerskolerne er frit stillet med hensyn til, om tilrettelæggelsen af praktiktiden sker som blokpraktik eller sideløbende praktik. For størstedelens vedkommende drejer det sig om blokpraktik. Praktikken i psykiatrisk sygepleje er dog tilrettelagt som sideløbende praktik.

3. Sygeplejerskolerne må selv bestemme, om den teoretiske undervisning skal gives sideløbende med den praktiske uddannelse på de forskel-

lige afdelinger. Nogle skoler har en studiedag om ugen under praktiktiden. Der skal i henhold til den kongelige anordnings § 18 gives klinisk undervisning med demonstration af typiske sygdomstilfælde og særlige behandlinger under den praktiske uddannelse på afdelingerne. Der er dog ikke fastsat noget minimumskrav med hensyn til omfanget af denne undervisning.

Der udarbejdes i praktiktiden på nogle uddannelsessteder en skriftlig rapport i forbindelse med den praktiske prøve i medicinsk og i kirurgisk sygepleje. Endvidere udarbejdes i praktiktiden plejeberegninger. Herudover giver enkelte skoler eller afdelinger eleverne skriftlige opgaver under praktiktiden med forskelligt formål: *at holde elevernes teoretiske viden ajour og at få et indtryk af eleverne forståelse af afdelingens arbejde.*

4. Nogle afdelinger, men dog ikke alle, har udarbejdet målsætning for sygeplejeelevens uddannelse på den pågældende afdeling.

5. I almindelighed er sygeplejeeleven fuld medarbejder efter sine forudsætninger (normeret elevstilling). På enkelte afdelinger f.eks. operationsafdelinger er eleven dog »overtallig«. I hjemmesygepleje og sundhedspleje er eleven ligeledes »overtallig«.

6. Afdelingssygeplejersken er ansvarlig for elevens uddannelse på afdelingen. Til støtte og aflastning for afdelingssygeplejersken og hendes sygeplejerskemedarbejdere er der på nogle afdelinger ansat sygeplejelærere, der kan overkomme en begrænset del af vejledningen og instruktion af afdelingens elever.

På enkelte specielle afdelinger (operationsafdeling) kan der være en sygeplejelærerinde eller en af afdelingens faste sygeplejersker, som har det fulde ansvar for vejledningen af elever.

7. Der er ingen speciel aflønning for praktikvejlederen, medmindre det drejer sig om en sygeplejelærerinde eller en af afdelingens sygeplejersker, som specielt er ansat til vejledning af elever under den praktiske uddannelse.

8. Afdelingssygeplejersken kan have gennemgået en videregående uddannelse med henblik på ledelse af en afdeling (9 måneder), eller et af Dansk Sygeplejeråd afholdt 8-ugers kursus for afdelingssygeplejersker, men det er dog ikke et ubetinget krav. Der er regelmæssige møder med

skolen vedrørende elevuddannelsen, ligesom der arrangeres arbejdslederkurser ved hospitalerne, som et led i hospitalets personaleuddannelsesprogrammer. Sygeplejelærerinden vil have en videregående uddannelse (9 måneder).

9. Praktikanten (eleven) modtager efter overenskomst mellem økonomiministeriet, sygehusforeningen og Københavns kommune samt endelig Dansk Sygeplejeråd løn efter følgende skala:

- 1. års elever 917,44 kr. pr. måned
- 2. års elever 1107,76 - -
- 3. års elever 1171,20 - -

De opgivne lønninger er pr. oktober 1967.

10. De enkelte afdelinger er af sundhedsstyrelsen godkendt til at give uddannelse til nærmere fastsat antal elever ad gangen.

De enkelte sygeplejeskoler udarbejder en såkaldt turnusplan for elevernes uddannelse, der skal sikre, at hver enkelt elevs uddannelse opfylder de i den kongelige anordning stillede krav med hensyn til den praktiske uddannelse, samt at de enkelte afdelingers tildeling af elever bliver så jævn og konstant som muligt.

11. Såfremt sygeplejeskolen har ansat sygeplejelærerinder med undervisende opgaver på afdelingen, vil disse kunne varetage en del af de tilsynsførende og vejledende opgaver. Denne virksomheds omfang og betydning for den enkelte elev står i omvendt forhold til antallet af elever og afdelinger, som sygeplejelærerinden skal samarbejde med.

12. Ved afslutningen af den praktiske uddannelse ved hver af de sygeplejegræne, der indgår i uddannelsen, afholdes prøver.

Hver afdeling udfærdiger ved praktiktidens afslutning vidnesbyrd for eleven på den nævnte afdeling. Vidnesbyrdet afgives på et særligt skema udarbejdet af sundhedsstyrelsen. Vidnesbyrds-kemaet sendes til sygeplejeskolen. Eleven gøres bekendt med vidnesbyrdet i en samtale enten med afdelingssygeplejersken eller med forstanderinden for sygeplejeskolen.

Eleven bekræfter med sin underskrift, at det har fundet sted. Det enkelte vidnesbyrds udtalelser sammenfattes til en enkelt karakter, som sammen med karaktererne fra de praktiske prøver indgår i beregningen af hovedkarakteren i praktik. Denne påføres eksamensbevis og indgår i det endelige eksamensresultat.

13. Valget af praktiksted betyder ikke et faktisk valg af speciale, idet uddannelsen er en grunduddannelse uden specialisering.

14. Det er i udvalget i øvrigt fremhævet, at skolens indflydelse på praktiktidens tilrettelæggelse inden for den enkelte sygehusafdelings område kan være minimal. Man finder heller ikke målsætning for praktiktiden klart udformet eller accepteret af den enkelte afdeling. Dette kan indebære manglende hensigtsmæssig planlægning af tiden og vejledning af eleverne samt usikkerhed ved afgivelse af bedømmelse af eleverne.

Der er endvidere enkelte områder, fortrinsvis specialafdelinger, hvor der findes vanskeligheder med at skaffe det fornødne antal elevpladser.

Dernæst er det fremhævet, at nogle afdelings-sygeplejersker har utilstrækkelig uddannelse til at varetage opgaven som praktikvejleder.

Eleverne, som er normerede som hel personaleenhed, kan på grund af deres relativt begrænsede uddannelsestid på afdelingen betyde en arbejdsmæssig belastning for afdelingen. Man opererer i øvrigt med to begreber: at eleven er »overtallig«, eller at eleven er normeret til en hel personaleenhed. Det overvejes, hvorvidt man helt eller delvis kan lade elever under uddannelse udgå af normeringen.

Endelig er det oplyst, at samarbejdet mellem praktiksted og skole kan møde vanskeligheder, bl.a. fordi den enkelte skole skal samarbejde med adskillige praktiksteder og med de egentlige praktikvejledere gennem en anden person, nemlig forstanderinden på sygehuset, og endelig fordi nogle skoler ikke har det normerede personale.

H. Diakon fra kolonien Filadelfias diakonskole.

Der henvises til note 1), side 9.

Kolonien Filadelfias diakonskole, der er oprettet i 1907 af koloniens grundlægger, doktor Adolf Sell, uddanner unge til at varetage omsorgs- og plejearbejde ikke blot inden for epileptikerforsorgen, men også på en række andre sociale felter af forskellig art.

Om praktikordningen m.v. under diakonuddannelsen på Filadelfia kan oplyses følgende:

1. Der kræves ingen speciel forpraktik - men en stor part af eleverne har inden optagelse på diakonskolen arbejdet som medhjælpere på kolonien eller forskellige plejehjem.

2. Uddannelsen, som varer 38 måneder og som indbefatter undervisning i visse kirkelige fag, har følgende opbygning:

Teori I	2 mdr.	Praktik I	6 mdr.
Teori II	3 -	Praktik II	7 -
Teori III	3 -	Praktik III	6 -
Teori IV	3 -	Praktik IV	5 -
Teori V	3 -		
Teori i alt 14 mdr.		Praktik i alt 24 mdr.	

Såvel teori- som praktikundervisningen foregår på kolonien Filadelfia og dens plejehjem, således at der er samme ledelse og ansvar for teori- og praktikuddannelsen og en stadig kontakt med skolen og eleverne. - Der er åbnet mulighed for indtil 4 måneders praktik på andet uddannelsessted (hospital).

3. I praktikperioderne afholdes (bortset fra juli måned) 2 månedlige studiedage samt (for alle skolens elever) en ugentlig elevaften med foredrag, diskussioner m.m.

I praktikperioderne udarbejder eleven plejeberejninger og enkelte skriftlige opgaver.

4. Under den praktiske uddannelse arbejder eleven på normalt mindst 4 syge- og plejefdelinger af forskellige art, idet der som praktiksteder udvælges afdelinger, der kan give eleverne en sufficient praktikuddannelse. Elever, som måtte ønske det, kan i ferierne desuden deltage i beskæftigelseskurser, til hvilke der kan søges økonomisk støtte.

For hver elev udfyldes i praktiktiden en arbejdsbog som sikrer, at det til praktikperioderne henlagte uddannelsesstof bliver gennemgået.

5. Ved personalenormeringen på de enkelte afdelinger er der afsat elevpladser, således at eleven ikke kan anses for »overtallig«. Eleven indgår i praktikperioderne i plejearbejdet på samme vilkår, som det øvrige plejepersonale.

6. Som nævnt foregår den praktiske uddannelse på selve hospitalsområdet. Den enkelte afdelingsleder har med støtte af diakonskolens sygeplejelærer/-lærerinde ansvaret for elevens uddannelse på afdelingen.

7. Elevuddannelsen hører med til afdelingslederens arbejde og aflønnes ikke specielt. Sygeplejelæreren/-lærerinden er specielt ansat til at supplere og vejlede i dette arbejde.

8. Skolen afholder hvert år et eller to arbejds-møder, hvori de ved skolen ansatte lærere, time-lærere samt afdelingsledere på de afdelinger, hvor eleverne får deres praktikuddannelse, del-tager. Desuden afholder kolonien arbejdsleder-kursus. Sygeplejelæreren/-lærerinden har gen-nemgået kursus ved Århus universitet (den undervisende linie) og deltager til stadighed i egnsmøder for dette uddannede personale.

9. Eleven modtager løn i hele uddannelses-tiden, nemlig (pr. 1. april 1967) pr. måned:

1. år	kr. 899,64
2. år	- 1.092,42
3. år	- 1.352,14

10. Skolens forstander træffer sammen med sygeplejelæreren/-lærerinden aftale om placering af eleven i praktikperioden.

11. Da diakonskolen ligger midt i praktikom-rådet har det, som det fremgår af pkt. 10, ikke været nødvendigt med ansættelse af nogen praktikforstander.

12. Praktikstedet (afdelingen) udfylder specifi-ceret vidnesbyrdschema, som indgår i skolens samlede materiale til bedømmelse af eleven.

13. Som nævnt under pkt. 4 har kolonien for-skelligartede praktiksteder, hvorfor der ved val-get af praktikstedet kan tages et vist hensyn til elevens specielle interesser i forbindelse med ønsket om en eventuel videre uddannelse efter af-sluttet diakonuddannelse.

14. Da teori- og praktikuddannelsen foregår ved samme institution, er der ingen koordina-tionsproblemer.

I. Diakon fra diakonhøjskolen i Århus.

Der henvises til note 1), side 9.

Diakonhøjskolen, der blev startet i 1920, har til formål at give unge kvinder og mænd, der ud fra en kristen overbevisning ønsker at tage en livsgerning op blandt børn og unge, i plejen af syge og gamle samt i menighedens forkyndende og sociale arbejde, den fornødne faglige og kristelige udrustning. Uddannelsen består derfor af en faglige uddannelse med en overbygning af kirkelige fag. Tidligere var den faglige uddan-nelse ikke specialiseret, men fra 1965 ændredes den faglige uddannelse, således at denne i dag

består af følgende faglige linier, som diakoneleven må vælge imellem:

Plejeassistentuddannelse,
socialpædagogisk uddannelse og
sygeplejerskeuddannelse.

Om praktikordningen m.v. på diakonhøjskolen i Århus kan følgende oplyses:

1. Der stilles ingen betingelser med hensyn til forpraktik.

2. Den praktiske uddannelse gives i 2 perioder, hvoraf første periode varierer fra 8-14 måneder, afhængig af begyndelsestidspunktet for 1. teoriperiode. 2. praktikperiode er placeret efter Teori II og varer 12 måneder. Fordelingen mellem teori og praktik ser således ud:

6 måneders teori, begynderhold	
8-12 »	praktik
4 »	teori
12 »	praktik
10 »	teori.

Praktikken finder sted for plejeassistentelever på alderdomshjem og plejehjem m.v., for socialpædagogiske elever på soldaterhjem, børnehjem og lignende og for sygeplejeelever efter samme regler som andre sygeplejeelever.

3. Plejeassistentlinien får ca. 10 timers teori i forbindelse med praktik på statshospitalet.

4. Der er ingen regler for bestemte arbejdsområder.

5. Eleven arbejder på linie med uddannede medarbejdere.

6. Praktikstedets leder er ansvarlig for elevens praktik, hvilket ikke altid fungerer helt tilfredsstillende, idet visse ledere ikke helt opfylder kravene.

7. Praktikvejlederen er ikke lønnet.

8. Der er ikke arrangeret kursus for praktikvejledere.

9. Eleven får løn i praktiktiden. For elever i plejepraktik er lønnen svarende til sygehjælperens løn i dennes tillæringstid, for elever i socialpædagogisk praktik er lønnen ca. 600 kr. pr. måned + frit ophold.

10. Skolen træffer aftale med praktikstedet. Fra 1. august 1968 er der ansat praktikforstan-

der for plejelinien, men ikke for socialpædagogisk linie.

11. Praktikforstanderen har ansvar for omflytninger, fører tilsyn med elever og pladser, giver opgaver til eleverne og aflægger besøg.

12. Der afgives en bedømmelse fra praktikstedet til skolen. Der er udarbejdet særligt skema hertil, ligesom et særligt praktikskema er udarbejdet til hver kategori af pladser. Uddrag af denne bedømmelse gengives på afgangsbetegnelse.

13. Til en vis grad kan der være tale om speciale ved valg af praktiksted, idet der kan tages særligt hensyn til elevens senere virkeområde; det gælder dog kun for socialpædagogisk linie.

14. Det har ikke været vanskeligt at få tilstrækkeligt med praktikpladser, ligesom samarbejdet med skolen i det store og hele har været udmærket. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor enkelte pladser ikke helt svarer til elevens og skolens forventning. Det har knebet for skolen at føre tilsyn med alle elever, da forstanderen for skolen samtidig har været praktikforstander, hvilket ikke altid er så heldigt, men skyldes manglende økonomiske midler. Denne svaghed er nu afhjulpet for plejelinien vedkomende.

J. Uddannelser inden for fængselsvæsenet.

Der henvises til note 1), side 9.

Inden for fængselsvæsenet uddannes der 2 grupper af uniformeret personale, nemlig fængselsbetjente (overbetjente) og værkmestre. Fængselsbetjenten (overbetjenten) avancerer til vagtmester og kan avancere til overvagtimester; værkmesteren avancerer i løngraderne, men beholder stillingsbetegnelsen. De to personalekategorier modtager ens grunduddannelse og har ens praktikordning.

Fra et underudvalg under fængselsvæsenets strukturudvalg er der afgivet betænkning vedrørende uddannelse af personale (endnu ikke offentliggjort juni 1968). Der foreslås her forskellige, væsentlige ændringer i uddannelsesstrukturen. I den efterfølgende redegørelse for praktik i fængselsvæsenets uddannelser har man derfor fundet det rimeligt udover at omtale den *aktuelle* ordning, også at antyde betænkningens *forslag*.

1. Der eksisterer ingen formelle krav om forpraktik. Der stilles krav om, at tiden fra skolegangens afslutning til antagelsen skal være udnyttet på fornuftig måde.

2. *Aktuelt.* De to års aspiranttid må ses som en prøve- og læretid. I de 4-6 første uger går aspiranten som »overtallig« og knyttet til ældre funktionærer, der vejleder. Derefter får han selvstændig post, men modtager stadig vejledning.

Forslag: Den samlede uddannelse finder sted inden for en 3-årig periode. Tiden som »overtallig« udstrækkes til de indledende 3 måneder, og denne oplæring finder sted på to institutioner, dels i 2 måneder på en af fem uddannelsesinstitutioner (fem dertil udpegede større, lukkede institutioner), dels i den sidste måned på en åben anstalt. I øvrigt læres som hidtil gennem arbejde på selvstændig post under vejledning.

3. I de tre indledende måneder indlægges 50 teoritimer, i øvrigt holdes praktik og teoretisk undervisning adskilt.

4. Praktikken søges gennemført ved en kombination af

- a) turnus over hele institutionen,
- b) en sammenhængende periode på én post.

5. Om eleven er »overtallig«, se pkt. 2.

6. *Aktuelt.* For opsynspersonalets vedkommende er overvagtmasteren (opsynets leder) ansvarlig, for værkpersonalet den ledende værkmaster.

Forslag. Ved de fem uddannelsesanstalter udpeges en »instruktionsvagtmaster«, der vejleder aspiranterne.

7. *Aktuelt.* Den vejledende funktionær lønnes ikke særskilt for denne opgave.

Forslag. Formentlig intet særskilt vederlag,

da hvervet bliver en del af tjenesten, muligvis hele tjenesteopgaven.

8. *Aktuelt.* Ingen praktikvejlederkurser.
Forslag. Årlig kursus.

9. De, der uddannes, får fra første dag fuld løn og andre tjenestemandsgoder (uniform, arbejdstøj etc.).

10. *Aktuelt.* Centralstyrelsen foretager fordelingen af aspiranter til institutionerne. Det tildelte tjenestested bliver normalt den pågældendes endelige og varige.

Forslag. Antagelsen sker i hold på 8-10 til de under pkt. 2 nævnte uddannelsesinstitutioner, hvor uddannelse sker i 2 måneder, hvortil kommer 1 måned på åben anstalt. Centralstyrelsen fastsætter, hvor aspiranten derefter skal sættes til tjeneste (og fortsatte uddannelsen).

11. Der er ikke ansat praktikforstander ved skolen.

12. Den eller de institutioner, der varetager den praktiske uddannelse, afgiver bedømmelse til centralstyrelsen efter $1/2$ år, efter $1\frac{1}{2}$ år og før den faste udnævnelse ved 2-årsdagen.

13. Nej. Ved tildeling af anstalt ses dog til en vis grad på, om den pågældende egner sig til det pågældende klientel.

14. På grund af fængselsvæsenets administrative struktur og rent statslige karakter, eksisterer der i realiteten ingen af de nævnte problemer.

Forslaget indeholder en henstilling om at udbygge centralskolens ledelse til en egentlig uddannelsesadministration, hvorefter tilrettelæggelsen af den teoretiske og praktiske uddannelse overvåges fra én instans. Uddannelsesadministrationens indflydelse vil blandt andet gøre sig gældende gennem dens uddannelse af instruktionsvagtmaster.

III.

Synspunkter og indstilling vedrørende fælles problemer.

A. Praktik eller skole.

1. Praktik eller deltagelse i praktisk arbejde i uddannelsesøjemed er ikke et eentydigt begreb. Man kan opstille følgende skala over *uddannelsesmuligheder* fra den mest enkle praktik til den mest rendyrkede skoleundervisning.

- 1) Egne erfaringer under arbejde.
- 2) Udveksling af erfaringer under arbejdsfællesskab med ligestillede.
- 3) Vejledning fra ældre erfarede arbejdsfælle eller leder.
- 4) Praktisk erfaring + skoleundervisning.
- 5) Praktisk erfaring + vejledning + skole.
- 6) Skole + praktiske øvelser og demonstration.
- 7) Skole.

Flere af de sociale uddannelser, som praktikudvalget har beskæftiget sig med, har en relativt kort historie. For blot få år siden var det almindeligt, at basispersonalet i disse sociale institutioner ikke modtog særlig omfattende skoleundervisning. Udover mere eller mindre tilfældige erfaringer og uddannelser i andre erhverv før ansættelsen modtog de inden for hovedparten af de her berørte felter ikke anden uddannelse end den, der erhverves ved egne erfaringer i arbejdet, ved at arbejde sammen med andre medarbejdere og ved, at ældre medarbejdere og ledere videregav deres erfaringer og viden i en mere eller mindre bevidst undervisning. Adskillige sociale institutioner drives og ledes endnu i dag i vidt omfang af personer uden formel skoling i arbejdet.

Den første mere systematiske undervisning for børnehavelærere er dog allerede indført i 1886, uddannelsen af sygeplejersker tog form i 1890'erne. Uddannelse af epileptikerforsorgens personale (diakoner og diakonisser) på kolonien Filadelfia i 1907, diakonhøjskolen i Århus blev startet i 1920 og uddannelsen af fritidshjems-lærere begyndte 1928 på Frøbel Højskolen, siden på to andre børnehaveseminarier (Kursus

for småbørnspædagoger og Social-pædagogisk seminarium). I 1934 tog man på Hindholm højskole de første skridt til etablering af en børneforsorgspædagoguddannelse, og uddannelsen til socialrådgiver blev indledt få år senere ved oprettelse af Den sociale skole i København. Personalehøjskolen for åndssvageforsorgen blev oprettet i 1961. Den varetager fra 1965 også uddannelse til forsorgen for blinde, døve, tunghøre, talelidende og vanføre.

2. Det anses i almindelighed for et stort fremskridt, at der nu på alle sociale felter finder faglig skoleundervisning sted, men det er ligeledes almindeligt antaget, at man ikke kan undvære den praktiske uddannelse i institutionerne.

Problemet er at finde den rette *balance mellem teori og praktik*. I det følgende anføres nogle af de væsentligste almindelige synspunkter, der må tages i betragtning ved denne afvejning.

a. Omgang med mennesker.

De sociale fag har omgang med mennesker (elever, patienter, klienter) som noget centralt. Det er en almindelig opfattelse, at denne kun kan læres ved en vekselvirkning mellem praktik og teori. Det er en forudsætning for at lære teorien, at man kender noget til de mennesketyper, f.eks. børn, handicappede, problemfamilier m.v., det drejer sig om.

Dette synspunkt gælder dog kun med væsentlige modifikationer.

Det er som regel kun et begrænset antal mennesker og et tilfældigt udpluk af praktiske situationer og erfaringer, den enkelte kommer ud for i den praktiske del af uddannelsen. Eleven vil endvidere kun i et begrænset omfang umiddelbart have forudsætninger for at bedømme, hvilke situationer, erfaringer og iagttagelser, der vil være af værdi for hans uddannelse og senere arbejde. Man må også være opmærksom på den fare, der er for, at eleven misforstår de

menneskelige forhold, han kommer ud for.

Det må derfor være en forudsætning for at opnå det tilsigtede resultat, at der er tale om en sådan vekselvirkning mellem teori og praktik, at eleverne gennem forudgående eller sideløbende teoretisk undervisning kan erhverve eller forbedre forudsætningerne for at udnytte de praktiske erfaringer. Ved systematisk tilrettelægning kan det i et vist omfang sikres, at eleven møder de for uddannelsen relevante praktiske situationer.

b. Arbejdsmiljø.

En stor del af arbejdet består i praktiske gøremål, som ikke kan læres teoretisk. Gennem praktisk øvelse i et godt, realistisk arbejdsmiljø opnås såvel færdighed som den rigtige indstilling til disse praktiske funktioner. Eleven skal lære at bruge sig selv i kontakten med klienterne og udvikle ansvarsfølelse og evne til at vurdere de enkelte funktioners pædagogiske betydning. Derfor må også denne del af uddannelsen foregå under pædagogisk vejledning, hvis ikke eleven skal udsættes for at få indarbejdet uhensigtsmæssige vaner og holdninger, som det siden kan være svært at få justeret.

Praktikstederne kan imidlertid være meget uensartede med hensyn til arbejdets art, arbejdsmetoder, medarbejderens kvalifikationer og moderne hjælpemidler. Skolerne kan derimod være på højde med eller et skridt forud for de bedste institutioner. Derfor bør også behandling af problemerne ved de praktiske gøremål i det omfang, det er muligt med det store antal elever på skolerne, henlægges til disse og eventuelt til øvelsesinstitutioner i tilknytning hertil.

c. Modenhed og alder.

Modenhed er et vagt begreb, hvis indhold er subjektivt og afhængigt af, hvilket område det anvendes på. Udvalget forstår ved modenhed nærmest evnen til at foretage en afbalanceret vurdering af enkeltsituationer og de midler, det er hensigtsmæssigt at sætte ind med, så man hverken overser eller overdramatiserer vanskeligheder navnlig i de indbyrdes menneskelige relationer. Modenhed i denne forstand forudsætter både viden og en sum af erfaringer, som normalt først påregnes indsamlet, når en vis alder er opnået.

Modenhed er først og fremmest en forudsætning for at påtage sig det ansvar, som pålægges

en uddannet medarbejder. Derfor anses det for nødvendigt, at man har en vis alder ved uddannelsens afslutning. Modenhed og dermed en vis minimumsalder anses også for nødvendig for at få tilstrækkelig udbytte af teoretisk undervisning i centrale sociale fag såsom pædagogik og psykologi. Det er en almindelig antagelse, at de erfaringer, der erhverves ved, at man stilles over for reelle problemer i praktiske situationer, er bedst egnede til at fremme modenhed og praktisk dømmekraft.

Modenhedskravet taler således i vidt omfang for, at eleven deltager i praktisk arbejde i forbindelse med skoleundervisning.

Udvalget anerkender dette, men skal dog pege på væsentlige modifikationer, der indebærer, at man ikke må tillægge modenhedskravet for stor vægt ved bestemmelsen af praktikens omfang og aldersgrænser for påbegyndelse og afslutning af uddannelsen.

For det første er kravet om modenhed ikke lige berettiget i forhold til alle dele af det, der skal undervises i skolerne. En vis fond af faktisk viden er nødvendig, for at eleven kan gøre de rigtige iagttagelser og uddrage de relevante slutninger af sine praktiske erfaringer. Det er derfor forkert at stille for store krav til modenhed erhvervet ved praktisk arbejde som forudsætning for at begynde teoretisk uddannelse.

Det praktiske arbejde, hvor erfaring og modenhed skal erhverves, må være af en sådan karakter, at det giver mulighed for værdifulde erfaringer, men herved indebærer det også risiko for, at eleven begår fejl på grund af sin umodenhed og ukyndighed. Derfor må arbejdet være nøje afpasset efter hans udviklingstrin og foregå under instruktion, vejledning og opsigt fra erfarne, uddannede medarbejdere eller ledere. Ukvalificeret eller dårligt ledet praktik kan gøre mere skade end gavn. Derfor kan mangler ved praktikken ikke kompenseres ved forlængelse af praktiktiden.

Alt i alt kan man ikke forvente, at eleven gennem praktik i uddannelsestiden kan opnå fuld modenhed. Den erhverves først gennem nogen tids arbejde under professionelt ansvar.

d. Undervisning.

Forbedring af undervisningsmetoder, undervisningsmidler og lokaler kan ændre forholdet mellem skoleundervisning og lærestedsundervisning. Man kan bedre sikre, at de nye metoder m.v. er til rådighed i skolen end i de mange læ-

resteder. Skolernes lærere har i de fleste tilfælde højere uddannelse og bedre udvælgelse med henblik på uddannelse, og stadigt tilsyn og kontrol gennem censurede prøver tjener bl.a. til at sikre uddannelsens niveau.

Dette taler for at lægge øget vægt på skoleundervisning i takt med udviklingen af undervisningsapparatet, men man må herved være opmærksom på, at samarbejdet mellem skoler og gode praktiksteder kan give impulser til denne udvikling.

Skolerne bør være meget opmærksomme på nyere undervisningsmetoder, der kan koordinere teori og praktik.

e. Elevernes arbejdskraft.

Mange sociale institutioner er i deres personalestruktur og ved arbejdets tilrettelægning baseret på den arbejdskraft, som eleverne leverer i den praktiske del af uddannelsen.

Således sigter man ved daginstitutioner og spædbørnshjem på, at der i hver gruppe børn til enhver tid er beskæftiget én uddannet medarbejder og én ung pige, der som regel vil være elev, forpraktikant og i visse tilfælde praktikant.

Alternativet ville være ansættelse af et hjælpepersonale med begrænset uddannelse af typen sygemedhjælper.

Imidlertid foretrækker man i almindelighed inden for området at beskæftige yngre kvinder med uddannelsessigte som hjælpepersonale, selv om dette kan medføre vanskeligheder som følge af for stor fluktuation. Man bør i alle tilfælde tilstræbe, at der fastsættes et bestemt forhold mellem antallet af uddannede medarbejdere og unge piger, elever, praktikanter m.fl., således at antallet af uddannede normalt svarer til mindst halvdelen af personalet.

I andre tilfælde er dette system ikke gennemført så konsekvent, og eleverne kan eventuelt arbejde ret selvstændigt. Dette er principielt uacceptabelt, og efter udvalgets opfattelse må man sigte på snarest muligt at få uddannet så mange medarbejdere, at man kan komme bort fra forhold af denne art.

Udnyttelse af elevers arbejdskraft bør kun ske til arbejde, som svarer til deres uddannelsesstrin, og kun i det omfang, det er af betydning for uddannelsen.

/. Udskillelse.

Det praktiske arbejde er bedre end skoleundervisningen til at vise, om eleven egner sig til

erhvervet både med hensyn til håndelag, pædagogiske evner, indstilling og lyst til dette specielle arbejde. Såvel hensynet til eleven som hensynet til skolen taler således for, at der gives eleven lejlighed til at prøve sig selv i praksis så tidligt, at uddannelsen kan afbrydes, før megen tid er gået til spilde.

Udskillelse af dem, der er uegnede for faget på grundlag af praktisk arbejde i eller forinden elevtiden er imidlertid behæftet med en vis usikkerhed på grund af elevernes uerfarenhed og umodenhed samt bedømmernes uensartethed.

Det kan være uretfærdigt at bedømme egnetheden, før eleven har gennemgået i hvert fald nogen undervisning som grundlag for det praktiske islet i uddannelsen.

Man må derfor være opmærksom på, at denne udskillelsesform kan medføre en vis usikkerhed med hensyn til, om de enkelte får en fair chance for at vise, hvad de kan.

g. Forsorgens udvikling.

Navnlig i en tid, hvor det sociale arbejde er i stærk udvikling, er det uheldigt, at forældede metoder og holdninger kan videreføres til nye medarbejdere, fordi så stor en del af uddannelsen hviler på arbejdet i institutioner.

Der er dog også erfaring for, at et godt samarbejde mellem skole og praktiksteder indebærer store muligheder for gensidig inspiration. Mange institutioner synes således at gøre sig anstrengelse for at leve op til de forventninger og krav til arbejdet, som eleverne medbringer fra den teoretiske undervisning.

h. Praktik efter uddannelsen.

Det er anført, at eleven vil få rigelig lejlighed til at erhverve sig praktisk færdighed og rutine samt indlevelse i arbejdspladsens miljø efter uddannelsen. Derimod får flertallet ikke lejlighed til senere - i længere perioder - at beskæftige sig systematisk og teoretisk med fagets problemer set i en større sammenhæng. Det er endvidere anført, at skoleundervisningen - bortset fra det faglige udbytte - giver en almen personlighedsudvikling, som de, der søger ind på det sociale felt, har samme krav på at få som andre unge, der søger en videregående og bredere uddannelse.

Dette almindelige uddannelsespolitiske synspunkt taler for, at man ikke på det sociale om-

råde bør være for tilbageholdende med at videreføre den tendens til overgang fra praktisk oplæring til skoleundervisning, som gør sig gældende på andre uddannelsesområder.

3. *Praktikudvalgets konklusion* på den administrative overvejelse af betimeligheden af at opretholde det traditionelt stærke indslag af praktik i de sociale uddannelser er, at den praktiske uddannelse rummer store muligheder for at give uddannelsen et realistisk indhold og gøre den levende og vedkommende for eleverne.

Vekselvirkninger mellem teori og praktik bør derfor bevares i de sociale uddannelser.

Praktikken indebærer dog en vis risiko og usikkerhedsmomenter med hensyn til uddannelsens ensartethed og kvalitet.

Praktik må i det omfang, den opretholdes, tilrettelægges ensartet og systematisk som et integreret led i uddannelsen. Dette forudsætter, at der stilles tilstrækkelige midler og personale til rådighed til den pædagogiske tilrettelægning, til administrationen og til vejledning af praktikstederne.

B. Fælles praktikproblemer.

I det følgende gennemgås nærmere nogle af de centrale problemer ved praktikken ud fra samme disposition som anvendt foran i afsnit II.

1. Forpraktik.

Formelt krav om forpraktik, d.v.s. praktisk arbejde som forudsætning for påbegyndelse af uddannelse, findes endnu ved enkelte uddannelser, hvilket fremgår af følgende oversigt:

børnehavelærer: $\frac{1}{2}$ år i en anerkendt børnehave og $\frac{1}{2}$ års husligt arbejde, normalt med ophold i et fremmed privat hjem med børn,

fritidspædagog: Mindst 6 måneder i anerkendt børne/ungdomsarbejde for børn i alderen 7-18 år, heraf mindst 3 måneder i anerkendt fritidshjem. Desuden kan der tages hensyn til mindst 2 års virksomhed som leder af pædagogisk arbejde i ungdomsorganisationer,

børneforsorgspædagog S-linjen: 1 års husligt arbejde + 1 års barneplejeuddannelse,

børneforsorgspædagog A-linjen: Intet formelt krav, men i praksis ofte $\frac{1}{2}$ år i anerkendt institution,

omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen: Tidligere mindst 6 uger ved en åndssvageinstitution, siden 1. april 1967 ingen,

omsorgsassistent ved særforsorgen: Tidligere 3 måneder i en særforsorgsinstitution, men fra 1. januar 1968 afskaffet,

socialrådgiver: Intet krav om forpraktik, derimod krav om erhvervs erfaring, der står i rimeligt forhold til alderen ved optagelsen og tidspunktet for skolegangens ophør,

sygepleje: Intet krav om egentlig forpraktik, men en vis erhvervspraktik (1 år i huset eller i en institution) kræves dog,

diakon: Intet formelt krav om forpraktik, hverken ved Filadelfia eller diakonhøjskolen i Århus,

fængselsbetjent og værkemestre: Intet formelt krav om forpraktik, men der stilles krav om fornuftig udnyttelse af tiden fra skolegangens afslutning til antagelsen som aspirant.

I skrivelse af 21. august 1967, der er optaget som bilag til nærværende betænkning (bilag B), er Socialpædagogisk samarbejdsudvalg fremkommet med en udtalelse, der hovedsagelig angår forpraktik. Den munder ud i en henstilling om, at der ved tilrettelæggelsen af de fremtidige sociale uddannelser tilstræbes en fast ramme om hele uddannelsen, og at der ikke under nogen form stilles krav om, at ansøgere skal have kvalificeret sig ved erhvervsarbejde med tilknytning til uddannelsesområdet.

Dansk Børnehaveråd har i skrivelse af 7. december 1967 til praktikudvalget (bilag C) udtalt, at de betæneligheder, der i omtalte skrivelse er fremført, ikke gælder, når der tales om uddannelse til børnehave- eller fritidspædagog, idet børnehaverådet anser det som noget meget nødvendigt for begge parter, dels til en bedømmelse af en kommende elev, dels for den unge selv at få lejlighed til at finde ud af, om det er den uddannelse, hun/han evt. vil have.

Børnehaverådet fremfører dog, at man kunne tænke sig forpraktikken noget mere kontrolleret, og dermed i fastere rammer.

Udvalget har drøftet henvendelserne og kan tilslutte sig, at forpraktik, hvor den bibeholdes, må være reguleret og kontrolleret af centrale myndigheder eller vedkommende skole.

Målet må være, at adgangen til de sociale uddannelser er åben, således at uddannelsessteder kan optage alle ansøgere, der må anses for egnede efter så objektive kriterier som muligt bortset fra krav om forpraktik. Så længe der er flere ansøgere til påbegyndelse af de sociale uddannelser end pladser i uddannelsessystemet, må det dog accepteres, at oplysninger om ansø-

gernes erhvervs erfaringer tages i betragtning som et af de momenter, der er afgørende for, hvem af ansøgerne der kan optages. Herved kan ansøgerne tilskyndes til at søge den nødvendige ventetid inden optagelsen udnyttet til beskæftigelse eller undervisning, der vil være af betydning for uddannelsen.

Der påhviler i sådanne tilfælde uddannelsesstederne et faktisk ansvar for, at de ansøgere, som ikke har nogen rimelig chance for senere at blive optaget, får klar besked herom, så de straks kan søge anden uddannelse. De egnede ansøgere må uddannelsesstederne så vidt muligt yde vejledning om, hvilken udnyttelse af ventetiden der efter pågældendes individuelle forudsætninger må anses for mest hensigtsmæssig. Der bør kun henvises til forpraktiksteder, der er godkendt hertil, idet de opfylder mindstekrav med hensyn til lederens egnethed, personalets størrelse og kvalifikationer, institutionens klientel og arbejdsform. Der må endvidere fastsættes regler for forpraktikanternes beskæftigelse og arbejdsforhold i øvrigt og føres tilsyn med, hvorledes ordningen administreres. De almindelige gældende regler for arbejderbeskyttelse bør sikres overholdt, f.eks. med hensyn til alder og arbejdstid for unge.

Hele dette tilsyns- og vejledningsarbejde stiller store krav til kvalificerede medarbejdere, hvilket yderligere taler for, at man søger at undgå adgangsbegrænsning.

Krav om forudgående husligt arbejde anser praktikudvalget for at være ude af trit med det fremherskende familiemønster i det moderne samfund. Husligt arbejde er i endnu højere grad end arbejde i en institution ukontrolabelt og af tvivlsom værdi i forhold til de sociale uddannelser. Selv om et sådant krav praktiseres lempeligt, vil dets eksistens dog kunne modvirke en højst tiltrængt tilgang af mænd til de sociale erhverv. Resterende optagelsesbetingelser af denne art bør derfor ophæves.

2. Praktikperiodernes længde.

Det praktiske arbejde kan indgå i uddannelsen på forskellige måder, alt efter om tyngdepunktet i uddannelsen nærmest ligger på skolen eller nærmest i institutionen.

Efter de gældende ordninger er der i de socialpædagogiske uddannelser afsat en ret betydelig tid til det praktiske arbejde eller oplæring i institution.

I børnehaveduddannelsen findes de mest varierende

former for praktik. Nogle seminarier har praktik og skoleundervisning sideløbende (dag for dag eller uge for uge), andre seminarier har praktik og teori i adskilte perioder af varierende længde.

Bortset herfra er det almindeligt på det sociale område, at de enkelte praktikperioder i de institutioner, som uddannelsen direkte tager sigte på, er på 3-6 måneders længde, medens specialpraktik i eller uden for det pågældende område er af kortere varighed.

Der kan efter udvalgets opfattelse ikke fastlægges et bestemt mønster for uddannelsesforløbet med almindelig gyldighed for de sociale uddannelser, men følgende synspunkter må tages i betragtning.

a. Såfremt eleven i løbet af den praktiske uddannelse skal nå at udvikle de særlige evner, indfølelse og holdning, der er så betydningsfuldt i arbejdet med patienter/klienter/elever og i samarbejde mellem medarbejderne, samt at indleve sig i institutionsmiljøet og herunder blive fortrolig med den særlige arbejdsrytme, er det nødvendigt, at praktikperioden bliver af en betydelig længde med fuldt ophold samme sted i nogle måneder. Korte praktikperioder kan virke direkte imod hensigten ved at give eleven et forhastet og fortegnet billede af arbejdsstedet. Ud fra den anførte målsætning må derfor mindst én lang praktikperiode anbefales, når det drejer sig om en af de institutions typer, som uddannelsen direkte tager sigte på.

b. Hensynet til institutionernes klienter taler ligeledes for, at praktikperioderne ikke bliver for korte med tilsvarende hyppige skift i personalet. Dette hensyn vil i øvrigt ofte falde sammen med arbejdsstedets modvilje imod de hyppige personaleskift, som vanskeliggør tilrettelæggelse af arbejdsfordelingen i institutionen.

Af samme grund vil sideløbende praktik (dag for dag og uge for uge) som regel være generende for arbejdsstedet, som vil være tilbøjelig til at sige, at »man ved aldrig, hvornår man har eleven«.

c. Af betydning for praktikperiodens længde må i øvrigt være, om de funktioner, eleven skal oplæres i, er mangeartede og komplicerede eller få og enkle. Derimod skal man næppe tilsigte i praktikperioden at opnå egentlig rutine i arbejdet. Rutine kan formentlig lige så godt erhverves efter uddannelsen.

d. Det er af hensyn til praktikkens betydning som illustrationsmateriale til den teoretiske undervisning ønskeligt, at eleven får tid til at se så mange forskellige tilfælde som muligt. Dette taler for, at eleven gør tjeneste på flere forskellige afdelinger eller institutioner i løbet af praktikperioden.

Her over for står dog ønsket om, at eleven får lejlighed til at følge enkelte tilfælde i et længere udviklingsforløb. På det sociale område er behandlingen netop ofte baseret på en langvarig indsats. Det må i almindelighed foretrækkes, at der bliver lejlighed til at følge hele udviklingsforløb, frem for spredning over en stor del forskelligartede tilfælde, som eleven kun får et overfladisk og kortvarigt kendskab til, og som alligevel ikke kan blive en udtømmende gennemgang af mulighederne.

e. De anførte synspunkter taler ligeledes for, at man ikke ved opdeling af praktikken på forskellige institutionstyper søger at dække hele det arbejdsfelt, uddannelsen tager sigte på. Den egentlige praktik for den enkelte elev bør koncentrerer på nogle få repræsentative institutioner, medens kendskab til andre institutionsformer på området bibringes ved korte, systematiske, kliniske kurser og demonstrationer eller institutionsbesøg.

Det bør i det hele taget grundigt undersøges, i hvilket omfang den praktiske del af uddannelsen mest rationelt kan tilrettelægges som kortvarige kliniske kurser og demonstrationer med udelukkende undervisningsformål, som kan holdes adskilt fra den praktik, der har indlevelse i institutionsarbejdet som hovedformål.

3. Teori i praktiktiden.

a. Lange praktikperioder uden undervisning kan af eleverne føles som tomgang og spildt tid i undervisningsmæssig henseende. Også skolerne føler den lange praktiktid som uheldig, fordi eleverne bringes ud af læsetræning, og skolerne må undertiden bruge en del tid på omstillingen. Derfor anses det for ønskeligt, at der bliver lejlighed til en vis teoretisk undervisning i forbindelse med det praktiske arbejde, såfremt lange praktikperioder bibeholdes.

b. En egentlig undervisning i skolen, enkelte timer eller dage om ugen, er det ofte ikke muligt at gennemføre på grund af afstanden mellem skole og praktiksteder. For så vidt angår

de længere praktikperioder er sådan undervisning heller ikke heldig på grund af det afbræk, det giver i arbejdsrytmen i institutionen.

c. Teoritimer i institutionen ved lokale lærerkræfter, som navnlig er praktiseret inden for åndssvageforsorgen, kan i mindre institutioner være forbundet med store vanskeligheder med hensyn til at sikre en kvalificeret undervisning ved gode lærerkræfter, ligesom kontrol med undervisningens gennemførelse og ensartethed indebærer betydelige administrative vanskeligheder.

d. Forbindelsen mellem praktik og teori er undertiden gennemført ved, at der fra skolens side gives eleverne opgaver til løsning og læsepensum til selvstudium i praktiktiden. Endvidere er der i børneforsorgspædagog-, særfor sorgens omsorgsassistent- og socialrådgiveruddannelserne med udbytte gennemført kurser af kortere varighed i midten af en 1-årig praktikperiode.

e. Fra andre områder kan opmærksomheden henledes på muligheden af at tilskynde eleverne til selv at foranstalte studiekredse eller til etablering af brevkurser i dertil egnede dele af undervisningsstoffet.

f. Sammenfattende er det praktikudvalgets opfattelse, at teoretisk undervisning i praktiktiden er gavnlig, men at man ikke må stille større forventninger til, at der kan gennemføres effektiv teoretisk uddannelse i praktikperioderne, især ikke på mindre institutioner. Dette taler for ikke at gøre sammenhængende praktik længere end ca. 6 måneder.

Man skal ikke regne med gennem teori i praktiktiden at kunne opnå nævneværdig afkortelse af skoleundervisningen.

4. Faste regler for praktikken.

Regler eller vejledning for, hvilke arbejdsområder eleven skal beskæftiges med eller orienteres om på praktikstedet, er givet på alle områder bortset fra socialrådgiveruddannelsen.

På grund af de forskelligartede praktiksteder inden for hvert område må man i de almindelige regler i vidt omfang holde sig til, hvad institutioner og elever ofte vil opfatte som selvfølgeligheder. I åndssvageforsorgen har man efter forbillede fra sygeplejen udarbejdet forslag til en praktikbog, der skal følge omsorgs-

eleven, og som indeholder en detaljeret fortegnelse over funktioner, som eleven bør have demonstreret eller udføre. Det er dog foreløbig kun de manuelle funktioner, man har praktikbog for, hvilket hænger sammen med, at det er vanskeligt at beskrive de pædagogiske eller gruppedynamiske funktioner. Man arbejder nu på at følge praktikbogen op med procedurebeskrivelser for de enkelte funktioner. En lignende analyse foretages nu inden for den øvrige særforborg.

Det må anbefales, at der også på andre områder i det omfang, det er muligt, udarbejdes tilsvarende indgående arbejdsplaner for eleverne. Værdien heraf vil dog være afhængig af, at arbejdsplanerne følges op med vejledning for praktikstederne og kontrol fra centrale organer med reglernes overholdelse. I så fald vil reglerne og arbejdsplanmaterialet ikke blot være af undervisningsmæssig betydning i forhold til eleverne, men tillige af værdi for institutionerne og for forborgens udvikling.

5. Praktikanten som medarbejder.

Det er et omstridt spørgsmål, hvorvidt eleven på praktikstedet skal anses for »overtalig«. Det kan være uklart, hvad der menes med overtalig, men her behandles spørgsmålet som et problem om, hvorvidt eleven skal deltage i institutionens daglige arbejde eller skal have en særstilling, således at han hovedsagelig skal være iagttagende og kun sættes til arbejde af undervisningsmæssig betydning.

Dette udtrykkes undertiden på den måde, at elever er overtalige, hvis deres arbejdskraft ikke anses for påkrævet, for at institutionen kan drives forsvarligt.

Det er udvalgets principielle opfattelse, at man bør tilstræbe, at eleven uanset uddannelsens forskellige strukturer og karakterer bør betragtes som overtalig i denne forstand. Man må dog erkende, at aktuelle arbejdskraftforhold kan gøre det nødvendigt at fravige dette principielle synspunkt. Eleverne skal dog kunne flyttes til forskelligt arbejde, eventuelt forskellige afdelinger eller institutioner, når uddannelsen kræver det.

Det er praktikudvalgets opfattelse, at *de læn- gere praktikperioder* har som væsentligt formål at gøre eleverne fortrolige med den daglige arbejdsgang i institutionerne. Det må derfor i almindelighed anses for principielt rigtigst, at eleverne i disse praktikperioder deltager i arbej-

det. Kun herved får de et realistisk indtryk af, hvilket arbejde der senere vil blive krævet af dem som uddannede.

Selv om det således forudsættes, at eleverne yder en reel arbejdsindsats i praktiktiden, er det dog vigtigt af hensyn til såvel eleven som institutionens klientel, at der på den ene side skabes sikkerhed for, at eleverne ikke udnyttes til ukvalificeret arbejde; deres arbejdsindsats må derfor ligge inden for det naturlige arbejdsområde for medarbejdere med den pågældende uddannelse og fordeles på alle uddannelsesrelevante funktioner. På den anden side må der også skabes sikkerhed for, at eleverne ikke sættes til arbejdsopgaver, som ligger ud over deres uddannelsesmæssige forudsætninger. De bør således til stadighed være under vejledning og tilsyn af uddannet personale.

Korte praktikperioder kan ikke på samme måde anvendes til en egentlig arbejdsydelse. Her må der først og fremmest tages hensyn til, at praktiktiden bliver udnyttet i undervisningsøjemed.

I begge tilfælde må praktikens uddannelses-sigte være afgørende for, hvilke opgaver eleven får pålagt.

6. Praktikvejleder e.

I den klassiske mesterlære ligger garantien for, at lærlingen lærer det pågældende fag, i kravet om, at virksomheden skal være godkendt som lærested og et krav om, at mesteren eller en medarbejder, som lærlingen er undergivet, har den faglige uddannelse, som læreforholdet tager sigte på.

På det sociale område kan man ikke endnu overalt være sikker på, at der er således uddannede medarbejdere på praktikstedet. For at sikre elevernes arbejdskraft til kvalificeret arbejde er man kommet ind på, at skolen i samarbejde med institutionen skal udpege en bestemt person i institutionen som praktikvejleder. Dette er f.eks. gennemført i børneforsorgspædagoguddannelsen i den form, at der her er regler om, at den til praktikvejleder udpegede medarbejder for hver elev skal have afsat et par timer af den ugentlige arbejdstid til udførelse af hvervet som praktikvejleder.

I større institutioner og hvor der i øvrigt er tale om demonstrationer og foranstaltninger for eleverne, som går ud over den normale arbejdsrutine, er der især behov for at udpege særlige praktikvejledere, og det samme gælder i tilfælde, hvor praktikken tager sigte på en special-

uddannelse eller videreuddannelse, som indebærer en ekstra arbejdsbyrde for medarbejderne.

7. Løn til praktikvejledere.

Hvor der i overensstemmelse med synspunkterne i pkt. 6 er grund til at udpege en særlig praktikvejleder, bør det overvejes, om forholdene taler for, at man bør aflønne den pågældende med et særligt vederlag eller give reduktion af øvrige arbejdsbyrder.

8. Praktikvejlederkurser.

På alle de her omhandlede uddannelsesområder udfoldes der visse bestræbelser for at knytte forbindelse mellem praktiksteder og skoler igennem korte møder og kurser for dem, der har ansvar for elevuddannelsen i institutionerne.

I de tilfælde, hvor der er udpeget egentlige praktikvejledere eventuelt mod vederlag, er det efter udvalgets opfattelse et selvfølgelig led i ordningen, at praktikvejlederne med rimelige mellemrum indkaldes til orienterende kurser i skolerne. Men også i andre tilfælde må praktikudvalget lægge stor vægt på, at der gennemføres et oplysningsarbejde for alle, der har med den praktiske del af uddannelsen at gøre.

Denne orienteringsvirksomhed er ikke alene af værdi ud fra et snævert elevsynspunkt, men tjener i videre forstand til at udbrede kendskabet til, hvad skolerne docerer. Rigtigt tilrettelagt bliver der tale om en vekselvirkning, som også giver skolerne lejlighed til at justere den teoretiske undervisning efter de praktiske forhold på det arbejdsområde, de uddanner for. Der bør derfor i skolerne afsættes de fornødne midler til gennemførelse af denne oplysningsvirksomhed, ligesom institutionerne bør være indstillet på at give praktikvejlederne fri til deltagelse i kurserne. De bør være berettiget til at dække hermed forbundne rejseudgifter m.v., som tilskudsberettigede driftsudgifter.

9. Økonomiske forhold for elever i praktiktiden.

a. Børnehavepædagog- og fritidspædagogelever får ikke løn i uddannelsesperioden, heller ikke i den praktiske del. De har adgang til at søge støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond.

Omsorgselever ved åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg er i hele uddannelsesperioden

kontraktansat med en elevløn, der pr. 1. oktober 1967 androg fra 418 kr. i 1. år til 1046 kr. i sidste år, hvortil kommer kost og logi samt tjenestedragt og vask samt særlige ydelser i henhold til de gældende regler.

Børneforsorgselever får løn i praktiktiden med ca. 1100-1200 kr. månedlig, hvorfra dog går betaling for kost og logi.

Socialrådgiver elever får i almindelighed en mindre betaling i praktiktiden. Herudover er de, således som reglerne fortolkes, berettiget til under hele uddannelsesperioden at modtage støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond.

Sygeplejeelever får en overenskomstmæssig løn i hele elevtiden på fra ca. 900 til ca. 1150 kr. pr. måned.

b. Det er udvalgets opfattelse, at det må anses for rigtigst, at der ikke udbetales løn i praktiktiden i tilfælde, hvor eleven principielt er over-talig i den i pkt. 5 anførte forstand. Når eleven indgår i den daglige arbejdsrutine og yder en reel arbejdsindsats af betydning for institutionens drift, må det derimod anses for rimeligt, at der ydes løn herfor.

c. I visse tilfælde må praktiktjenesten foregå i institutioner, der er beliggende så afsides fra skolen, at der påføres eleven særlige transportudgifter. For at skabe lige forhold for alle elever bør der på skolens budget være hjemmel til at yde godtgørelse til dermed forbundne særlige transportudgifter m.v.

d. Der bør ikke afkræves praktikanten afgift for undervisning, der måtte blive ydet i forbindelse med praktikken.

10. Aftale med praktikstedet om den enkelte elevs placering.

Inden for åndssvageforsorgen sørger den enkelte centralinstitution for elevens anbringelse i praktik inden for centrets område. Bortset herfra er det uddannelsesskolerne, der sørger for at fordele eleverne til praktiksteder, som er godkendt af en central myndighed, for socialrådgiveruddannelsen af Danmarks sociale højskole. Dette betyder, at der for alle disse uddannelsers vedkommende er en nær kontakt mellem skolen og praktikstederne. På børneforsorgsseminariene anvendes undertiden af pædagogiske grunde den fremgangsmåde, at eleven selv skal optage kontakt med det udpegede praktiksted.

Inden for børnehave- og fritidspædagoguddannelsen ligger godkendelse af øvelsesinstitutioner hos direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, medens seminarierne hører under direktoratet for folkeskolerne og seminarierne. Dette har ikke givet anledning til vanskeligheder i praksis.

11. Praktikforstander.

Ved børnehave- og fritidspædagogseminarier samt børneforsorgsseminarier er der ansat en eller flere praktikforstandere, ligesom der ved Danmarks sociale højskole er etableret en praktikafdeling til at varetage den daglige ledelse af praktikuddannelsen. På Personalehøjskolen for særfor sorgen søger man ligeledes ansat en praktikforstander. Hans opgave er foruden at foretage placering af eleverne i praktik at holde forbindelse med eleverne og praktikstederne i praktikperioderne.

Det må efter erfaringerne anses for værdifuldt, at der opretholdes så nær kontakt mellem uddannelsesskolen og praktikstederne som muligt, og at denne kontakt ikke kun beror på eleverne, men på særligt udpegede både i skolerne og i de større praktiksteder, jfr. ovenfor punkt 6 og 7 om praktikvejledere i institutionerne.

12. Bedømmelse af praktikken.

Inden for alle uddannelserne afgives der udtalelse fra praktikstedet til skolen eller en central myndighed. Udtalelserne indgår på forskellig vis i afgangsbrevet ved uddannelsens afslutning. Inden for åndssvageforsorgen, den øvrige særfor sorg og sygeplejen, anvendes et særligt omfattende bedømmelseskema, som udfyldes af hver enkelt afdeling, som eleven har været på. Skemaet omfatter spørgsmål vedrørende elevens person, elevens evner og egenskaber, elevens standpunkt ved praktikperiodens afslutning, om helhedsindtryk af elevens deltagelse i nærmere angivne funktioner, såsom samarbejde, tilrettelæggelse af arbejdet, ansvar for afdeling, vejledning af yngre elever, aktivisering af patienterne og afgivning af rapport. Endvidere skal udtalelsen angå elevens tilpasningsevne, sans for takt og diskretion og udvikling i praktikperioden. Endelig skal afdelingen udtale sig, om elevens egnethed til fortsat uddannelse, og om man gerne ser eleven tilbage på afdelingen.

Det forudsættes, at udtalelsen er kommet i stand i samråd med afdelingens faste personale, og at den er gennemdrøftet med eleven, der

skal medunderskrive udtalelsen. Der findes en grundig vejledning til skemaet.

Praktikudvalget anser det for vigtigt, at praktikstedet foretager en indgående bedømmelse af eleven, da dette formentlig er medvirkende til at øge ansvarsbevidstheden i forhold til undervisningsformålet. En udførlig bedømmelse bør dog kun afkræves efter en længerevarende praktik, og man må være opmærksom på den betydelige usikkerhed, der er knyttet til bedømmelsen på grund af forskellen i de pædagogiske kvalifikationer hos dem, der udtaler sig.

Bedømmelsen må i højere grad betragtes som et pædagogisk middel end som karaktergivning. Den bør højst fremgå summarisk af afgangsbrevet, og der bør være en grundig vejledning i udfærdigelsen.

13. Kapacitetsproblemet.

Et af de hovedproblemer, der er peget på ved udvalgets nedsættelse, er spørgsmålet, om der kan skaffes tilstrækkelig mange praktikpladser til det voksende antal elever, navnlig på børnehaveområdet.

Efter gennemgangen af de enkelte uddannelsesområder må udvalget være af den opfattelse, at kapacitetsproblemet med hensyn til praktikpladser trods alt *ikke* er af større omfang. Inden for børnehaveuddannelsen er der nogle seminarier, der på grund af deres placering i områder med få institutioner, har visse vanskeligheder, men som anført foran i afsnit II. A.14., kan de konkrete problemer klares ved tilskud til elevernes transport, omlægning til længere praktikperioder m.v. Der henvises i øvrigt til nedestående bilag om praktiksteders beliggenhed i forhold til børnehave- og fritidshjemsseminarierne (bilag A).

Inden for særfor sorgen giver den særlige institutionsstruktur med mange forskelligartede institutioner og det begrænsede personale på visse områder anledning til vanskeligheder med en hensigtsmæssig placering af eleverne.

Vedrørende uddannelsen til omsorgselev ved åndssvageforsorgen er gjort gældende, at den nuværende skolekapacitet er afstemt efter antallet af elevpladser. Såfremt man ønsker at forcere udviklingen henimod fuld dækning af behovet for uddannede omsorgsassistenten, vil de forhåndenværende praktikpladser kunne udnyttes i endnu højere grad, uden at der behøver at ske en forkortelse af praktiktiden.

Danmarks sociale højskole har vanskeligt ved

at fremskaffe tilstrækkeligt mange egnede praktiksteder. Skolen mener dog, at man ikke udnytter alle de eksisterende gode praktikpladser, og at vanskelighederne derfor skulle kunne overvindes ved en særlig indsats, f.eks. ved flere praktiklærer-(praktikvejleder-)kurser og ved ydelse af vederlag til praktikvejledere.

14. Effektivisering af den praktiske uddannelse.

Gennemgangen af de enkelte områder har vist, at der overalt er stor interesse for at effektivisere den praktiske del af uddannelsen, navnlig ved intensivering af samarbejdet mellem praktikvej ledere i institutionerne og praktikforstandere og øvrige lærerkræfter i skolerne.

Der synes imidlertid endnu at være vanskeligheder ved at gennemføre intentionerne, hvilket bl.a. hænger sammen med den omstændighed, at praktikpladserne er spredt på et meget stort antal mindre institutioner og afdelinger.

Hvor der igennem længere **tid** er oparbejdet et godt samarbejde, registreres gode resultater, men det må tages i betragtning, at omkostningerne er betydelige.

En effektiv praktikundervisning er en undervisningsform, der er forbundet med visse omkostninger. Det bør derfor også af økonomiske grunde nøje overvejes, om der ikke kan opnås

tilsvarende fordele ved i større omfang at investere i skoleuddannelse, der giver mulighed for holdundervisning i stedet for vejledning af enkelte praktikanter. Dette kan ske ved for hvert enkelt område at foretage en nøje gennemgang af, hvilke funktioner det forventes, at praktikundervisningen skal lære eleverne, og derefter overveje, hvorvidt disse funktioner i et vist omfang kan indlæres gennem skoleundervisning, gennem praktiske øvelser i eller i tilslutning til skolen, ved tilrettelagte demonstrationer, ved udnyttelse af audiovisuelle hjælpemidler og andre moderne undervisningsmetoder.

Praktikudvalget foreslår derfor, at der på hvert uddannelsesområde eller for flere områder under ét etableres samarbejde med særligt sagkyndige i undervisningsmetodik og planlægning, om etablering, gennemførelse og kontrol af forsøg til effektivisering af uddannelserne med særligt henblik på de dele, der traditionelt er overladt til praktiksteder.

Flere praktikvej ledere og forbedringer med hensyn til løn, tid og uddannelse til disse kan også medvirke til at gøre praktikundervisningen mere effektiv.

Da problemerne i vidt omfang er ensartede for de sociale uddannelser, bør forsøgene koordineres, bl.a. med henblik på fællesskab om tilvejebringelse af moderne undervisningsmidler, lærebøger, procedurebeskrivelser, uddannelse af instruktører m.v.

Sammenfatning af udvalgets konklusioner og forslag.

Det er udvalgets almindelige opfattelse, at vekselvirkningen mellem teori og praktik bør opretholdes, men det må nøje overvejes, hvorvidt praktikken kan forbedres eller eventuelt delvis erstattes af andre uddannelsesformer.

Praktik må, i det omfang den opretholdes, tilrettelægges ensartet og systematisk som et integreret led i uddannelsen. Dette forudsætter, at der stilles tilstrækkelige midler og personale til rådighed til den pædagogiske tilrettelægning, til administrationen og til vejledning af praktikstederne.

Ved drøftelse af det materiale, der er tilvejebragt vedrørende de forskellige uddannelsesområder, er udvalget i øvrigt kommet til følgende konklusioner og forslag:

1. *Forpraktik:*

Forpraktik bør, såfremt den bibeholdes, være reguleret og kontrolleret af centrale myndigheder eller vedkommende skole.

Udvalget finder, at husligt arbejde som betingelse for uddannelse er af tvivlsom værdi, og at resterende optagelsesbetingelser af denne art bør ophæves.

2. *Praktikperiodernes længde:*

Såfremt praktikken skal have betydning for elevens indlevelse i arbejdet, er det væsentligt, at praktikperioderne bliver af betydelig længde. Derfor vil sideløbende praktik (dag for dag eller uge for uge) som regel være uheldig. Praktikken bør koncentreret på nogle få institutioner, og kendskab til andre institutionsformer må bibringes eleven ved korte kurser, institutionsbesøg eller lignende.

3. *Teori i praktiktiden:*

Udvalget finder, at det vil være ønskeligt under længere praktikperioder at bibringe en vis teoretisk undervisning, f.eks. i form af opgaver, brevskele, kurser m.v.; det er dog udvalgets opfattelse, at man ikke kan stille større forventnin-

ger til, at der kan gennemføres effektiv teoretisk uddannelse i praktikperioderne, især ikke i mindre institutioner. Man kan derfor ikke regne med herigennem at kunne opnå nævneværdig afkortelse af skoleundervisningen.

4. *Regler for praktikken:*

Man anbefaler, at der inden for de forskellige uddannelsesområder udarbejdes arbejdsplaner for eleverne, idet sådanne ikke alene vil være af betydning for uddannelsen, men tillige være gavnlige for institutionerne og forsorgens udvikling.

5. *Praktikanten som medarbejder:*

Det anses i almindelighed for principielt rigtigt, at eleven i de længere praktikperioder deltager i arbejdet, således at der under vejledning og tilsyn af uddannet personale ydes en reel arbejdsindsats inden for det naturlige arbejdsområde for medarbejdere med den pågældende uddannelse.

Det er udvalgets opfattelse, at de længere praktikperioder kan gøre eleverne fortrolige med den daglige arbejdsdag i institutionerne.

Korte praktikperioder kan derimod ikke benyttes til arbejdsindsats. I begge tilfælde må praktikkens uddannelsessigte være afgørende.

6.-8. *Praktikvejleder:*

Man er enige om, at der er behov for at udpege særlige praktikvejledere (praktiklærere), hvor der er tale om demonstrationer og foranstaltninger for eleverne udover den normale arbejdsrutine. Disse må for dette hverv have særligt vederlag eller eventuelt reduktion i den øvrige arbejdsbyrde. Praktikvejlederne bør med rimelige mellemrum indkaldes til kurser på skolerne, ligesom der i øvrigt bør afsættes midler til gennemførelse af et oplysningsarbejde for alle, der har med den praktiske undervisning at gøre.

9. Økonomiske forhold for eleverne:

Udvalget finder det rigtigst, at der udbetales løn til eleverne, når eleverne indgår i den daglige arbejdsrutine og yder en reel arbejdsindsats af betydning for institutionens drift.

Elevers særlige transportudgifter under praktik i afsidesliggende praktiksteder må kunne godtgøres af skolen.

Der bør efter udvalgets opfattelse ikke kræves afgift for den uddannelse, der finder sted i forbindelse med praktik.

10. Elevernes placering i praktik:

Placeringen bør i almindelighed varetages af skolerne til praktiksteder, der er godkendt af en central instans.

11. Praktikforstandere:

Udvalget finder det af helt afgørende betydning, at der opretholdes nær kontakt mellem praktiksted og skole; derfor bør der ved skolerne udpeges en praktikleder/praktikforstander, der varetager den daglige ledelse af praktikuddannelsen.

12. Bedømmelse af praktikken:

Man finder det vigtigt, at der af praktikstedet foretages en indgående bedømmelse af eleven. En sådan kan dog kun afgives efter en længerevarende praktikperiode. Bedømmelsen må i højere grad betragtes som et pædagogisk middel end som karaktergivning og bør højst fremgå af afgangsbeviset fra skolen summarisk.

13. Kapacitet:

Udvalget er af den opfattelse, at kapacitetsproblemet med hensyn til praktikpladser ikke er af større betydning som hindring for en rimelig udvidelse af uddannelseskapa-

14. Effektivisering af den praktiske uddannelse:

En effektivisering af uddannelsen kan efter udvalgets opfattelse i mange tilfælde tilvejebringes ved en ændring i forholdet mellem teori og praksis.

Det bør derfor — også af økonomiske grunde — overvejes, om man ikke i højere grad bør investere i skoleuddannelse (holduddannelse) frem for vejledning af de enkelte elever på praktikstedet.

Der må for hvert enkelt område på basis af en funktionsanalyse foretages en nøje gennemgang af, hvilke funktioner det kan forventes, at praktikundervisningen skal lære eleverne, og overvejes, om disse funktioner i et vist omfang kan indlæres i eller i tilslutning til skolen.

Effektiviteten af den nødvendige praktiske uddannelse kan efter udvalgets opfattelse endvidere forbedres ved at intensivere samarbejdet mellem praktikvejlederne og praktikforstanderne samt skolens øvrige lærerkræfter.

Udvalget foreslår derfor, at det for hvert område overvejes, hvilke undervisningsformer der er mest effektive også i praktikken. Disse overvejelser bør bygge på forsøg tilrettelagt i samarbejde med sagkyndige i undervisningsmetodik og -planlægning, eventuelt for flere områder under ét.

Endvidere bør man arbejde hen imod tilvejebringelse af fælles moderne undervisningsmidler, lærebøger, procedurebeskrivelser, uddannelse af instruktører m.v.

Endelig anbefales, at der etableres et passende koordinationsapparat til udveksling af erfaringer og udfoldelse af bestræbelser for overensstemmelse mellem ordningerne på de forskellige områder for at styrke en påkrævet udbygning af uddannelsen i teori og praksis.

Praktikudvalget afgiver herved nærværende betænkning til socialuddannelseskommisionen.

København, november 1968.

N. E. Bank-Mikkelsen

Ester Holm

Børge Nielsen

Mette Koefoed Bjørnsen

H. Horsten
(formand)

H. C. Rasmussen

Eugenie Engberg

Eli Magnussen

A. Toft.

Notat om praktikstedernes beliggenhed i forhold til børnehave- og fritidshjemsseminarierne.

Det har været nævnt, at man fra et jysk børnehaveseminarium må sende eleverne i praktik til 9 byer i afstande på op til 50 km. fra seminariet, ligesom det er anført, at medens man i hovedstaden anvender punkt- og småblokkepraktik, må man ved provinsens børnehaveseminarier som regel anvende længerevarende blokke på grund af transportproblemet.

De samme forhold gør sig gældende for fritidshjemsseminarierne.

Udvalget har endelig drøftet, om mangelen på egnede praktiksteder, herunder i forhold til seminariernes beliggenhed, kan være flaskehals for uddannelseskapaaciteten.

Efter aftale med sekretariatet har undervisningsministeriet i november-december 1967 foretaget en indsamling af oplysninger vedrørende børnehave- og fritidshjemsseminariernes praktiksteder, fordelt efter afstande fra seminariet. Oplysningerne er samlet i nedenstående oversigt.

Det fremgår af tabellen, at der for samtlige børnehaveseminarier under et findes 854 praktiksteder til 1786 elever (de to årgange, der var under uddannelse i skoleåret 1967/68) eller gennemsnitlig ca. 2 elever pr. praktiksted. For fritidshjemsseminarierne er der 411 praktiksteder til 506 elever (1,2 elever pr. praktiksted gennemsnitlig).

Næsten alle seminarier har praktiksteder beliggende over 30 km. fra seminariet.

6 børnehaveseminarier (5 i provinsen samt Holte) og 2 fritidshjemsseminarier (i provinsen)

har hovedparten af praktikstederne beliggende uden for 10 km. afstand.

3 børnehaveseminarier og 2 fritidshjemsseminarier (alle provinsen) har mere end 50 pct. af praktikstederne beliggende mere end 30 km. borte fra seminariet.

Praktikstedets placering i forhold til seminariet spiller ind i en række forhold, hvoraf her skal nævnes:

1. Praktikforstanderen vil få vanskeligt ved at opretholde den fornødne kontakt, såfremt hovedparten af praktikstederne er placeret i stor afstand fra seminariet, ligesom praktikforstanderordningen bliver dyrere at administrere.

2. Praktiklederkursus, som de praktiseres ved så godt som samtlige seminarier, vil ligeledes være dyrere såvel i tid som i rejsegodtgørelser for de praktiksteder, der har seminariet på stor afstand.

3. Set fra elevens side bliver spørgsmålet om praktikstedets beliggenhed i forhold til seminariet af betydning for, om eleven i praktikperioden må leje værelse i nærheden af praktikstedet eller rejse frem og tilbage.

4. Endelig spiller praktikstedets beliggenhed i forhold til seminariet en rolle ved tilrettelæggelsen af praktikperioderne. Seminarierne i provinsen må i hovedsagen gennemføre længerevarende praktik, hvorimod man i hovedstaden også arbejder med korterevarende blokpraktik.

*Oversigt over
børnehave- og fritidsseminariernes praktiksteder
fordelt efter afstand fra seminariet (1967/68).*

Seminariet	Elevtal	Praktiksteder			
		Indenfor 10 km	10-30 km	Over 30 km	I alt
Børnehaveseminarier					
Frøbel Højskolen	126	50	9	4	63
Esbjerg	70	18	3	1	22
Frøbelseminariet	155	68	23	7	98
Holstebro	63	5	1	34	40
Holte	150	19	34	5	58
Jydsk børnehaveseminarium	208	45	1	14	60
Kolding	60	14	19	3	36
København	78	36	29	—	65
Nordisk Montessori	51	21	—	1	22
Nykøbing F	92	8	5	26	39
Odense	126	26	7	—	33
Seminariet for småbørnspædagoger	100	61	18	7	86
Slagelse	97	17	8	25	50
Social Pædagogisk børnehaveseminarium	124	26	8	7	41
Tårnby	72	37	13	7	57
Åbenrå	121	12	12	23	47
Ålborg	93	32	2	3	37
Børnehaveseminarier i alt	1.786	495	192	167	854
Fritidshjemssesminarier					
Dansk fritidshjemssesminarium	96	57	27	11	95
Gladsakse	149	74	34	10	118
Ikast	76	3	11	39	53
Jydsk fritidshjemssesminarium	91	17	—	30	47
Seminariet for fritidspædagoger	94	69	27	2	98
Fritidshjemssesminarier i alt	506	220	99	92	411
Samtlige seminarier i alt	2.292	715	291	259	1265

Socialpædagogisk Samarbejdsudvalg

den 21. august 1967.

*Til
Uddannelseskommissionen for det sociale område,
Slotsholmsgade 6,
Kbh. K.*

Vedr. praktik ved uddannelser inden for det socialpædagogiske område.

Efter samråd med de organisationer, der er repræsenteret i udvalget, ønsker man at fremsætte følgende udtalelse vedrørende praktik i forbindelse med uddannelserne inden for det socialpædagogiske arbejdsområde:

Praktik i en social eller socialpædagogisk institution er en forudsætning for optagelse ved en række socialpædagogiske uddannelser. Kravet om praktik er for nogle uddannelsers vedkommende helt konkret formuleret i adgangsbetingelserne, og det er i disse tilfælde som hovedregel uomgængeligt.

Andre uddannelser har ikke noget klart formuleret krav om praktik i adgangsbetingelserne. Men det har dog i praksis vist sig, at unge, der har ønske om at søge disse uddannelser, går ind i praktiklignende ansættelsesforhold ved sociale institutioner. Baggrunden er formentlig, at der i omtalen af uddannelserne ofte siges, at det ved optagelsen vil være en fordel at have social erfaring. Dette fortolker ansøgerne, og hyppigt også de, der vejleder uddannelsessøgende, som »erfaring i socialt arbejde«. Muligvis er man også tilbøjelig til at analogisere med de uddannelser, hvor der stilles direkte krav om forpraktik. Da konkurrencen om pladserne på de egentlige uddannelsessteder er stor, påbegynder man et praktikforhold ud fra ønsket om at skaffe sig bedst mulige kvalifikationer.

Man må imidlertid sætte spørgsmålstegn ved værdien af disse former for forpraktik.

Om begge former for praktik gælder det, at der ikke stilles særlige krav til praktikstedet. Dog kræves der for den egentlige forpraktiks

vedkommende, at praktikstedet skal være en institution af samme kategori, som den uddannelsen sigter mod.

Der stilles ikke krav om særlige kvalifikationer hos personalet på praktikstedet. Der stilles ej heller krav til arbejdsformen eller klientellet, og der er ingen krav om, at praktikanten skal beskæftiges med særligt egnede eller på anden måde specielt afgrænsede opgaveområder. Den uddannelse, praktikanten i givet fald modtager, kan være meget usystematisk og tilfældig, og vil således være uensartet fra det ene praktiksted til det andet.

Der stilles heller ikke krav til ansættelsesforholdet. Praktikanten kan være ansat som medhjælper til almindelig medhjælperløn. Praktikanten kan have elevstatus og en dertil svarende løn, eller ansættelsesforholdet kan være ganske uformelt og ulønnet.

Trods praktikforholdets ret tilfældige og ukontrollerede karakter, skal der for de fleste områders vedkommende afgives en udtalelse om forpraktikanten, hvilken vil blive anvendt af seminarierne, når der tages stilling til elevens eventuelle optagelse.

Der synes at være et ret stort udbud af praktikpladser. Dette skyldes formentlig den almindelige personalemangel inden for det sociale arbejdsområde; muligvis spiller det også en rolle, at man i mange institutioner arbejder med beskedne budgetter. På visse institutioner består en ikke ringe del af personalet af praktikanter. På nogle uddannelsesområder er antallet af praktikanter så stort, at kun ca. en trediedel af dem vil kunne opnå plads på seminarierne.

Da der ikke vil være plads på seminarierne til alle praktikanterne, vil der således være en stor gruppe unge, der selv oplever, at de er begyndt på en socialpædagogisk uddannelse uden at kunne afslutte uddannelsen på grund af pladsmangel på seminarierne. I den forbindelse skal der peges på, at seminarierne ikke deltager i udvælgelsen af praktikanter, og det kan meget vel tænkes, at en del praktikanter kunne have været afvist på forhånd som uegnede til optagelse på seminarierne. På den anden side er det indlysende, at praktikanterne medvirker til at løse et arbejdskraftproblem, - omend på utilfredsstillende måde. Man får en uforholdsmæssig stor udskiftning af personale, hvilket selvsagt er uheldigt i en socialpædagogisk institution. Den store udskiftning betyder også, at man får en meget stor personalekreds ind i socialpædagogisk arbejde med tilsvarende risiko for at komme til at beskæftige uegnede personer.

Under sin nuværende form må praktik forud for påbegyndelse af den egentlige uddannelse anses for uønskværdig, — i hvert fald ud fra et uddannelsessynspunkt. Denne form for praktik er af problematisk værdi og kan variere stærkt fra et uddannelsessted til et andet. Der er intet samarbejde mellem seminarier og praktiksteder. Praktikanten er uden teoretisk baggrund og vil derfor mangle muligheder for at indhøste erfaringer under arbejdet. Man ser ofte, at praktikanter ved begyndelsen af den teoretiske undervisning er præget af holdninger, der kan modvirke tilegnelse af det teoretiske stof.

På denne baggrund skal man henstille, at der ved tilrettelæggelsen af de fremtidige sociale uddannelser tilstræbes en fast ramme om hele uddannelsen. Generelt finder man det mest hensigtsmæssigt, at uddannelsesstederne (skoler og seminarier) deltager i udvælgelsen af eleverne, og derefter har hovedansvaret for hele elevens uddannelse. Kun derved kan man opnå ensartethed i uddannelsen. Ved udformning af uddannelserne bør det tilstræbes, at der ikke under nogen form stilles krav om, at ansøgere skal have kvalificeret sig ved erhvervsarbejde med tilknytning til uddannelsesområdet.

På den anden side skal det understreges, at praktik som en del af uddannelsen er et uundværligt led i undervisningen på de socialpædagogiske områder. Med de undervisningsmetoder, der i dag er til rådighed, er praktikken netop den eneste relevante mulighed, man kan

give eleven for at tilegne sig det teoretiske stof. Praktikken er ligeledes skolens og elevens eneste mulighed for at kontrollere og efterprøve elevens forståelse af det teoretiske stof.

Praktik indgår da også i alle de socialpædagogiske uddannelser. Men det bør overvejes, om der er et rimeligt forhold imellem den tid, der anvendes til teoretisk uddannelse og den tid, der anvendes til praktik. Det må antages, at man gennem en effektivisering af praktikken kan nedsætte den tid, der anvendes hertil. En sådan effektivisering kan tænkes at indebære en udbygning af samarbejdet mellem skole og praktiksted, uddannelse af det personale, der uddanner praktikanter og tilrettelæggelse af en egentlig undervisningsplan for praktikanter.

Man finder, at en socialpædagogisk uddannelse bør indledes med teoretisk undervisning, således at i hvert fald områdets mest elementære teoretiske stof er gennemgået, før eleven kommer i praktik. Det vil være af afgørende betydning, at praktikanten betragtes som over-talligt personale på institutionen. Når man ser bort fra de særlige hensyn, som institutionernes klientel har krav på, bør der ved tilrettelæggelse af praktik alene lægges vægt på de uddannelsesmæssige forhold.

Henning Lindberg,

formand

/ Bent Rønkvist,
sekretær.

I Socialpædagogisk Samarbejdsudvalg er følgende organisationer repræsenteret:

Børne- og ungdomsforsorgens Personaleforbund.

Danmarks Lærerforening.

Dansk Barneplejeråd.

Dansk Klublederforening.

Danske Børneforsorgsarbejders Sammenslutning.

Foreningen af børne- og ungdomspædagoger - kommunalt ansatte.

Foreningen af sygeplejersker ved forebyggende institutioner.

Centralorganisationen for de under statens ånds-svageforsorg ansatte tjenestemænd m.fl.

Dansk Fængselsforbund.

Dansk Socialrådgiverforening.

Foreningen af autoriserede Ergoterapeuter.

Foreningen af medarbejdere ved Særforsorgen.

Københavns Familievejledning.

Sektionen af sundhedsplejersker.

Børne- og ungdomsforsorgens
personaleforbund

Dansk Børnehaveråd

den 7. december 1967.

I anledning af at Socialpædagogisk Samarbejdsudvalg til uddannelseskommissionen for det sociale område har udtalt sig om betydningen af forpraktik, skal jeg på børne- og ungdomsforsorgens personaleforbunds vegne udtale, at de betænkeligheder, der i omtalte skrivelser er fremført, ikke gælder, når der tales om uddannelse til børnehave- eller fritidspædagog, idet vi anser det som noget meget nødvendigt for begge parter, dels til en bedømmelse af en

kommende elev, dels for den unge selv at få lejlighed til at finde ud af, om det er den uddannelse, hun/han evt. vil have.

Disse tanker skulle være ført frem i andet afsnit, sidste linie, men vi erkender, at selve skrivelserne kan misforstås,

Vi vil i den forbindelse dog gerne fremføre, at vi kunne tænke os forpraktikken var noget mere kontrolleret og dermed i fastere rammer,

Med venlig hilsen
på forbundets vegne

Magda Teilmann

Næstformand.

Bilag D

Uddannelseskommissionen
for det sociale område

Sekretariatet
Slotsholmsgade 6
Telefon (01) 12 25 17

København K., november 1968.

Nogle eksempler på uddannelser, hvor man har integreret praktik i den egentlige undervisning.

Nedenfor er meddelt en række eksempler på uddannelser, hvor praktisk uddannelse er integreret i den teoretisk uddannelse.

I. Seminariernes øvelsesskoler.

I forbindelse med seminariernes teoretiske uddannelse til lærer i folkeskolen, finder der praktik sted i form af faget »Praktisk skolegering«. Dette fag, der består af metodik-undervisning og praktiske øvelser, skal bibringe eleverne fyldige og alsidige forudsætninger for deres senere undervisning i folkeskolen. Metodik-undervisningen og de grundlæggende praktiske øvelser skal fortrinsvis foregå i seminariets øvelsesskole, men kan dog også ske i de andre folkeskoler eller anerkendte privatskoler i seminariets nærhed.

Fra undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen og seminarierne, har man modtaget følgende oversigt over de forskellige former for praktisk skolegering:

A. *Timepraktik* (punkt-praktik):

Et begrænset antal praktiktimer under intensiv lærervejledning hver uge hele undervisningsåret igennem. Denne praktikform foregår ved siden af den normale seminarieundervisning.

B. *Periodepraktik* (blok-praktik):

Et stort antal praktiktimer under intensiv lærervejledning, koncentreret på et par ugers forløb. Normal seminarieundervisning ophæves i perioden.

C. *Praktikanttjeneste*:

3 måneders ophold på en eller et par skoler, for ved praktisk virksomhed at kunne leve sig

ind i en skoles liv. Lærervejledningen er ikke så intensiv som i A. og B.

D. *Vikartjeneste*:

Træder i visse tilfælde i stedet for C. Ingen lærervejledning. Varighed: Op til 5 måneder. Nødløsning til afhjælpning af folkeskolens lærermangel, men nu næsten afviklet.

Opmærksomheden henledes på, at den nye læreruddannelse, der tager sin begyndelse i 1969, kan betyde væsentlige ændringer. Det nedsatte studieplansudvalg for læreruddannelsen (under undervisningsministeriet) har imidlertid ikke afsluttet sit arbejde.

II. Lægeuddannelsen ved universiteterne i København, Århus og Odense.

I 1964 afgav et udvalg nedsat af de lægevidenskabelige fakulteter i København og Århus en betænkning om lægeuddannelsen i Danmark. Man har her overvejet lægestudiets kliniske tjeneste (praktikken), der tidligere omfattede 6 måneders praktikanttjeneste samt volontørtjeneste. Dette forhold ønsker man ændret således, at der i den nye studieordning indføres kliniske kurser i stedet for volontør- og praktikanttjenesten.

Motiveringen herfor er - ifølge betænkningen — misforholdet mellem udbyttet af den kliniske tjeneste og den tid, der medgår hertil. Udvalget har fundet, at en udbygning og intensivisering af undervisningen under hospitals-tjenesten derfor må tilstræbes, idet man herved samtidig vil kunne opnå en vis nedskæring af tjenestens varighed. Det er fra Københavns universitets lægevidenskabelige fakultet oplyst, at

ordningen er trådt i kraft 1. september 1968, og betyder en nedsættelse af den praktiske tjeneste fra 13½ måned til ca. 10 måneder.

Udbygningen og intensiveringen sker ved, at den tidligere volontør-praktikanttjeneste erstattes af kliniske kurser med et nøje tilrettelagt undervisningsprogram. Denne undervisning tænkes dels ved de studerendes deltagelse i klinikker m.v., dels ved de studerendes deltagelse i afdelingernes dag- og vagtarbejde, i hvilket de bør inddrages i højere grad end hidtil.

Det fastslås i betænkningen, at forslaget til den nye studieordning (bl.a. de kliniske kurser) vil stille krav til undervisningsapparatet.

III. Uddannelse i Sverige af »Socialvårds-personal« — uden socionom-eksamen.

Stockholms Stads Personalutbildningsnämnd har siden 1963 for assistenter uden socionom-eksamen meddelt en 8-måneders uddannelse, hvor man i udstrakt grad har integreret teori og praktik under anvendelse af moderne metoder og hjælpemidler.

I det følgende gives afsnit herom i en af kursusledelsen udarbejdet redegørelse af 20. oktober 1966 for de første 3 kurser:

Socialvårdsmetodik, tillämpad psykologi.

Inom denna ämnesgrupp har tiden för studiebesög kraftigt nedskurits, da undervisningsvärdet ansetts ringa. I tredje kursen gjordes dock värdefulla erfarenheter vid besöken på barnsbyn Skå, Arbetsvärden och institutioner tillhörande PvuS. Vidare förlades en av barnpsykologens föreläsningar till en av rådgivningsbyråerna för barn och en föreläsning rörande nykterhetsnämndens öppna vård till ett inackorderingshem.

I undervisningen ingick, liksom tidigare, övningar som syftar till att elevens eget beteende i det sociala arbetet studeras, diskuteras och tränas. Detta sker dels inom ramen för de teoretiska ämnena, huvudsakligen genom praktikfallsdiskussioner, dels genom undervisningsmoment som lagts in under huvudrubriken socialvårdsmetodik, tillämpad psykologi. I den tredje assistentkursen har dessa praktiska tillämpningsövningar programmerats på följande sätt:

1. Bandinspelning av samtal elev - »klient«.

Kursusledningen konstruerade ett ärende som gällde en sjutton-årig pojke med en rad olika problem, bl.a. begynnande alkoholmiss-

bruk. Två skådespellare satte sig in i rollerna som pojken resp. hans mamma. Eleverna mötte antingen pojken eller modern i ett samtal, i vilket eleven fungerade som socialarbetare. Barnvårdsmännen talade t.ex. med modern om hennes problem med sonen. Assistenterna från barnvårdsnämndens utredningsavdelning fick i uppgift att göra hembesök, emedan en ungdom fyllerianmälts, och mötte då sonen. Nykterhetsnämndens assistenter mötte samma pojke (21 år), da de gjorde en första utredning på nykterhetsvårdsbyrån.

Elevernas intervjuer med skådespelarna - klienterna ägde rum på Örby slott där en lokal särskilt iordningstälts så att intervjuomständigheterna något så när liknade verkliga förhållen. Intervjuerna inspelades på bånd. Eleverna lyssnade på sin egen och kamraternas intervjuer i relativt stora grupper (8) och deltagarna var blandade, så att olika arbetsfält var företrädade inom varje grupp. Lärarna i psykologi och socialvårdsmetodik var diskussionsledare.

Kursledningen har efter hand gjort den erfarenheten, att det är väsentligt att tidigt i kursen införa sådana aktiviteter, som ger eleverna en påtaglig upplevelse av att samtalen mellan socialassistent — klient kan utföras på olika sätt och att det är möjligt att studera och diskutera dem. Diskussionen kring den första bandade intervjun ger dessutom eleverna kontakt med varandras arbetsförutsättningar och hur dessa kan påverka samtalsuppläggnings och förlopp. Ett liknande övningsmoment hade förlagts till den avslutande internatveckan. Själva intervjun, i vilken assistenten — eleven ställdes inför uppgiften att genomföra ett förstasamtal med en klient för vilken de åtagit sig att vara övervakare, inspelades på Örby slott. Under internatveckan genomgicks sedan dessa intervjuer i smågrupper.

Efter en omtale af undervisningen i gruppepsykologi fortsätter redegørelsen:

5. Rollspel.

Kursledningen har ansett det väsentligt, att det i den praktiska tillämpningen av undervisningen används olika typer av träningsmoment, vilka varieras så att skilda aspekter på arbetet lockas fram.

Mot slutet av kursen ägandes därför två dagar åt rollspel. De förbereddes genom grupp-

arbeten och genomfördes inför hela kursen. En elev spelade då den i grupparbetet planerade klientrollen och en oförberedd kamrat iklädde sig rollen som assistent. I den efterföljande genomgången belystes genom diskussioner, som oftast blev mycket livliga, olika sakfrågor och ställningstaganden till det uppspelade ärendet mera än en detaljerad intervjueteknik.

Då rollspel förutsätter en rätt väl samtrimmad grupp, kan de icke äga rum i början av kursen. Dagens erfarenhet visar att de bör läggas in i kortare moment med relativt stor spridning över kursens slutavsnitt.

Seminarier parallellt med ordinarie tjänstgöring.

När teoriavsnittet avslutats återgick kursdeltagarna till sitt ordinarie arbete. Jämsides med detta fortsatte emellertid undervisningen i seminarieform under fyra månader. Eleverna fördelades på sex smågrupper i kurs 58/2 och i fem i kurs 58/3, som träffades ca. tio gånger, två timmar per gång. Under ledning av mentalhygieniskt utbildade och erfarna socialarbetare diskuterades ärenden som eleverna var engagerade i på sin arbetsplats. Seminarieledarna var i allmänhet icke experter inom de arbetsfält eleverna representerade, varför en expert från det aktuella arbetsområdet även deltog. I sista kursomgången gjordes försök med att låta seminarier arbeta utan denna expert icke minst därför att deltagarna representerade så skiftande områden.

Det primära målet med dessa handledningsseminarier skall vara att träna metodiken inom det egna arbetet. Genom dessa drar man i utbildningen in en del av de stora problem, som ligger i att tillämpa nya kunskaper i det egna, före kursen invanda arbetet. Kursledningen har därför försökt att i seminarier inte mera än nödvändigt blanda elever från olika förvaltningar och avdelningar. Erfarenheten tycks därutöver peka på, att arbetsformerna för och organisationen av seminarier bör varieras allt efter seminarieledarens kvalifikationer och gruppens sammansättning.

Seminarierna kräver förarbete av eleverna. Ärenden som skall diskuteras bör t.ex. vara utskrivna i förväg. Ungefär tio dubbelttimmar på ca. fyra månader är vad som kan krävas av eleverna.

Det är emellertid uppenbart att mer handledning vore önskvärd. Konferanser av denna

typ i vilka ett ärende och socialarbetarens och institutionens funktion i detta penetreras indgående, skulle behöva pågå under lång tid och borde ingå i den normala rutinen i socialt arbete.

Avslutningsvecka på internat.

Alla assistentkurserna har avslutats med fem dagars internatkurs förlagd till Kommunskolaen i Sigtuna.

En stor del av andre och tredje kursens internatvecka ägnades åt praktiska övningar i intervjueteknik och socialvårdsmetodik.

I »kurs två« planerades programmet med det speciella syftet att pröva en videobandspelare som hjälpmedel i undervisningen. Med hjälp av denna kunde en intervjusituation inspelas med både bild och ljud och återges i en vanlig TV-apparat. Erfarenheterna var mycket positiva. En sådan apparatur skulle utan tvekan vare en stor tillgång i undervisningen. Vid diskussioner kring intervjubeteendet utgår man från information som icke enbart rör assistentens och klientens samtal. Man ser också deras uppträdande, gester och minspel medan man i de hittills använda bandupptagningarna är hänvisad enbart till det verbala utbytet.

I de båda kurserna har kursledningen i avslutningsveckan lagt in avsnitt, som riktat elevernas uppmärksamhet på problem kring samarbetet mellan förvaltningarna. I tredje kursen genomfördes en »konferens« rörande ett ärende, (autentiskt men transformerat) som samtidigt var aktuellt i barnvårdsnämnden, nykterhetsnämnden och socialnämnden. Under konferensen gjordes en tablå över familjens kontakter med personer representerande sociala myndigheter. Denna demonstrerade på ett slående sätt problemen både för klienten och för den medvetet arbetande och kunnige socialarbetaren i »mångproblem-familjerna«.

IV. Sygeplejen.

Inden for sygeplejeuddannelsens teoretiske del anvendes integreret praktik i den teoretiske uddannelse.

I det følgende er fra Tidsskrift for Sygeplejersker 15/11 1967 hentet følgende uddrag af en artikel om »plejeplaner integreret i den teoretiske undervisning« om undervisningen på Ribe amts Sygeplejerskole:

Ved undervisningen på Ribe Amts Sygeplejerskole har man benyttet sig af plejeplaner i den

teoretiske undervisning af eleverne på henholdsvis læsekursus I og II samt på repetitionskursus og har arbejdet med disse i undervisningen siden november 1966.

Målsætningen for undervisningen:

- 1) at give eleverne lejlighed til at gennemtænke begrebet sygepleje samt få dem til at se sygeplejen i så vidt et perspektiv som muligt,
- 2) at lade eleverne gøre erfaringer med hensyn til individuel patientpleje for ad denne vej at foreberede dem på fremtidens gruppepleje,
- 3) at lære dem at se, hvor nødvendig planlægning i arbejdet er for at kunne udføre patientcentreret sygepleje af kvalitet.

Vi starter undervisningen med to timer til grundig gennemgang af Virginia Henderson's 14 grundelementer for sygepleje. Derefter benytter vi yderligere to timer til teoretisk gennemgang af en plejeplan, d.v.s. en definition af begrebet og opbygningen af samme. (En plejeplan er en redegørelse for, på hvilken måde og i hvilken rækkefølge syge- og sundhedsplejersken planlægger at imødekomme patientens/klientens behov).

Opbygning af en plejeplan.

Af de mange forskellige modeller, der findes til dette, har vi valgt at benytte os af samme model som Danmarks Sygeplejerskehøjskole.

Eleverne får i disse timer også orientering om, hvordan de følgende timer vil forløbe — nemlig som situationsspil i demonstrationsstuen. Disse situationsspil viser ganske bestemte sygeplejesituationer, f.eks. modtagelse af en patient - forberedelse af en patient til operation - sengeredning hos en patient med hemiparese og afasia expressiva - servering af morgenmad - injektionsgivning, etc. Situationerne er naturligvis tilpasset de enkelte elevholds uddannelses-trin.

Alle elever får efter tur tildelt en rolle, enten som sygeplejerske eller som patient, eventuelt som hjælper til de sygeplejesituationer, der kræver dette. Herefter bliver de forskellige sygehistorier uddelt, d.v.s. forsiden af plejeplanen. På denne måde får hele klassen lejlighed til at gøre sig tanker om patienten og den måde, sygeplejen kan gribes an på.

Aktørerne til de forskellige timer er til en-

hver tid velkomne på vore kontorer for at drøfte situationen og eventuelt hente vejledning til opstillingen af de formodede situationer og sygeplejemålene. Eleverne opfordres til ikke at gennemprøve disse med hinanden, dette for at få så realistisk situation som overhovedet muligt.

Timernes forløb.

Eleven, der har rollen som sygeplejerske, gennemgår først den i forvejen udleverede sygehistorie og fortæller om den sygeplejesituation, hun vil vise. Derefter gennemgår hun de behov, som hun formoder, hendes patient har samt de sygeplejemål, hun har sat op i relation til behovene - dette noteres ned - derefter opføres situationsspillet.

Klassen er i disse timer delt op i smågrupper på 4-5 elever. En af disse grupper består af aktørerne og har altså kun 2-3 medlemmer.

Efter afslutning af situationen samles disse smågrupper, idet det nu er deres opgave at nedskrive, hvilke øjeblikkelige, eventuelt fremtidige behov (fysiske såvel som psykiske) de mener, at patienten har haft i den pågældende situation; desuden skal de opstille sygeplejemål i relation til de aktuelle behov. Endvidere skriver grupperne en objektiv rapport, der skal indeholde en beskrivelse af, hvordan den pågældende sygeplejerske har arbejdet, og hvordan hun eventuelt har ændret sin plan efterhånden som nyopdagede behov hos patienten gjorde ændringer nødvendige. Som fjerde og sidste punkt kommer vurderingen af den pleje, der er ydet patienten i den pågældende situation, og hvordan sygeplejersken har formået at leve op til sygeplejemålene. I denne vurdering må også indgå forslag til ændringer i plejen, hvis gruppen mener, at ændringer vil være formålstjenlige, blot må disse ændringsforslag begrundes. De enkelte gruppers plejeplaner (aktørernes inklusive) bliver afleveret til vurdering hos os. Ved næste times afslutning diskuterer vi så det foregående situationsspil og belyser de ting, vi enten er temmelig enige eller eventuelt uenige om, samt bringer de ting frem af situationen, som eleverne måske ikke har bemærket.

Forinden eleverne bliver kastet ud i rollespillene, starter vi lærerinder med at opføre et situationsspil på den før beskrevne måde, blot sker nedskrivningen af de øjeblikkelige behov, sygeplejemålene, den objektive rapport og vurderingen i fællesskab med eleverne umiddelbart efter rollespillet. Dette for hurtigere at lære

eleverne at se ideen med det hele, vise dem, at vor udførelse af sygepleje også kan diskuteres, samt få dem til at forstå, hvordan man rent praktisk griber arbejdet an i grupperne.

Serien af timer afsluttes med en diskussion, hvor eleverne fremkommer med deres syns-

punkter, og hvor de frit udtaler sig om, hvilke forandringer de kunne tænke sig i timerne.

Eleverne har i allerhøjeste grad været medvirkende til, at vi på nuværende tidspunkt synes, at timerne giver os alle (elever og lærerinder) et meget positivt udbytte.«

Uddannelseskommissionen
for det sociale område
Slotsholmsgade 6
Telefon (01) 12 25 17

Uddannelseskommissionens bilag nr. 173.

København K., den 19. jan. 1968.

Uddannelseskommissionen har i dag skrevet således til undervisningsministeriet, socialministeriet, ministeriet for familiens anliggender og arbejdsministeriet:

/. Under henvisning til skrivelse herfra af 6. november 1967 vedrørende udkast til lov om børnehave- og fritidspædagoger (undervisningsministeriets j.nr. 09-09-52/66) fremkommer socialuddannelseskommissionen hermed med følgende forslag til etablering af *Socialt forberedelseskursus*.

2. Sigtet med forberedelseskursus skal være at indføre deltagerne i væsentlige elementer af det sociale arbejde med henblik på at øge forståelsen for og give eleven indblik i de problemer, som er forbundet med arbejdet med børn og vanskeligt stillede medborgere. Der må derfor lægges vægt på indarbejdelse af en hensigtsmæssig holdning til det sociale arbejde.

3. *Kurset beregnes for alle*, der interesserer sig for eller overvejer at gå ind i uddannelse til eller beskæftigelse på det sociale felt i videste forstand, d.v.s. foruden institutioner inden for børne- og ungdomsforsorgen, åndssvageforsorgen, særforsorgen, omsorgen for ældre og svagelige m.v. også den sociale administration og andet offentligt eller privat bistandsarbejde. Det forekommer sandsynligt, at kurset også vil være af værdi for dem, der søger ind i sundhedsvæsenet og andre til det sociale område tilgrænsende arbejdsfelter.

Selv om hovedparten af deltagerne i forberedelseskursus må antages at blive unge uden erhvervs erfaring, bør der også tilrettelægges kursus for dem, som i en modnere alder ønsker at tage beskæftigelse eller begynde en uddannelse på det sociale felt, eller i øvrigt ønsker at orientere sig inden for det sociale område.

4. Socialt forberedelseskursus vil fra starten kunne blive *adgangsgivende* til de sociale områder i den forstand, at der vil kunne tillægges gennemgang af kurset betydning som en kvalifikation ved ansættelse i sociale institutioner, administration m.v. og ved optagelse til sociale uddannelser. På længere sigt må det i forbindelse med hver enkelt af de sociale uddannelser overvejes, hvorvidt forberedelseskurset skal være obligatorisk og i hvilket omfang det i så fald skal have indflydelse på tilrettelægnings af uddannelserne.

5. Som *emner* for kurset kan nævnes:

1) Samfundsmæssige spørgsmål med hovedvægten på det sociale hjælpesystem, herunder børne- og ungdomsforsorg, særforsorg og revalidering, omsorg for ældre og svagelige, familievejledning, mødrehjælp, sundhedsvæsenet og arbejdet i socialkontor, arbejdsanvisning og de sociale forsikringer.

2) Typiske træk i personlighedens udvikling fra barndom til alderdom med fremhævelse af varianterne og de sociale problemer, som er forbundet hermed.

3) Elementær orientering om fysiologiske og biologiske forhold, herunder betydningen af ernæring og hygiejne og om de problemer, der er forbundet med fysiske og psykiske handicap.

4) Elementær orientering om aktiverende og udviklingsfremmende beskæftigelse for forskellige alderstrin.

6. *Varigheden* af kurset foreslås til 150-200 timers undervisning, afpasset efter elevernes alder og forudsætninger og de forskellige etablerede skoleformer. Undervisningen må fordeles på de forskellige emner på en sådan måde, at der bliver anledning til en grundig indføring uden at undervisningen dog vil få karakter af egentlig uddannelse.

7. *Formen* for kurset må kunne afpasses efter de formentlig forskelligartede elever, eventuelt således at der etableres forskellige kursusformer for elever med forskellige forkundskaber og andre forudsætninger.

Der må lægges betydelig vægt på at få udformet et til dette særlige formål afpasset *undervisningsmateriale*. Der må gennemføres en orientering af *lærere*, der er i stand til at give en undervisning, svarende til målsætningen for fremtidens sociale arbejde. Hermed kan de sociale uddannelsessteder formentlig bistå.

8. Kurset antages at skulle have en så bred almen karakter, at det må være rigtigst at *indpasse det i det almindelige uddannelsesvæsen*, f.eks. folkeskolens 10. klassetrin, efterskolerne, ungdomsskoler, aftenskoler, husholdningsskoler samt i forbindelse med forsvarets civilundervisning og uddannelsen af ikke-faglærte.

9. *Baggrunden* for forslaget er, at en betydelig del af personalet i børneinstitutioner er unge piger uden - eller for 1 årigt uddannede barneplejerskers vedkommende - med begrænset teoretisk uddannelse til det pædagogiske arbejde. Der sigtes imod, at der i daginstitutioner i hver gruppe børn er beskæftiget én uddannet medarbejder og én ung pige som uddannet medarbejder, som regel en forpraktikant, en praktikant eller en elev. I børnehaver regner man således med, at der er beskæftiget næsten lige så mange forpraktikanter og praktikanter som uddannede børnehavelærere, d.v.s. ca. 2000. I vuggestuer og spædbørnehjem er der ca. 1100 unge piger m.v., som hovedregel praktikanter og elever. For eleverne - i alt 8-900 årligt - er der tilrettelagt en begrænset teoretisk uddannelse i henhold til vejledning fra direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen af 26. juni 1964 vedrørende den etårige uddannelse til barneplejerske. I børne- og ungdomshjem og fritidshjem er forholdet knapt så udtalt, men det er anslået, at antallet af uddannede medarbejdere, det vil sige navnlig forpraktikanter og praktikelever andrager ca. 700. I alt drejer det sig således om henimod 4000 medarbejdere på dette område, der i øjeblikket er uden eller har en beskedent pædagogisk orientering, men som for de flestes vedkommende sigter på at slutte med en fuld pædagogisk uddannelse.

Selv om der udfoldes bestræbelser for at udvide seminarernes kapacitet i de kommende år, sigter man ikke længere end, at der i hver gruppe

er ansat én uddannet medarbejder, således at der også i fremtiden må regnes med beskæftigelse af medarbejdere uden en egentlig pædagogisk uddannelse. Det kan efter kommissionens mening heller ikke anses for uforvarligt at beskæftige arbejdskraft uden specialuddannelse, når der er skabt sikkerhed for, at der altid vil være kvalificerede medarbejdere til stede i grupperne.

Kommissionen finder det imidlertid uheldigt, at arbejde med børn påbegyndes uden nogen form for forberedelse hertil. Såvel af hensyn til institutionerne som til dem, de skal betjene, og de nye medarbejdere er det uheldigt, at de møder uden reelt kendskab til det arbejde, de går ind til, herunder navnlig til, hvilken holdning man bør have til det socialpædagogiske arbejde, og uden kendskab til, hvilke fejlmuligheder arbejdet rummer.

Man er derfor kommet ind på overvejelser om at foreslå etableret en forskole for dem, der søger ind på børneinstitutioner, enten for en kortere tids beskæftigelse eller med henblik på senere gennemgang af en egentlig uddannelse. Tanken herom har imidlertid mødt på begrundet modstand fra pædagogisk side, idet man ikke har ment, at der kan gives en forsvarlig pædagogisk uddannelse, som skulle kunne give kompetence til pædagogisk arbejde, på den tid og under de former, som en forskole kan tænkes at rumme. Kommissionen er enig i, at det vil være betænkeligt at indføre en undervisning, som kan forveksles med en egentlig erhvervsuddannelse og derved tendere til indførelse af et mindre kvalificeret hjælpepersonale under den gruppe af pædagoger, som der er almindelig enighed om bør være basispersonale i det pædagogiske arbejde.

Kommissionen er herefter kommet til, at behovet for forberedelse til arbejdet i børneinstitutionerne bør have karakter af en almindelig orienterende introduktion fremfor en direkte faglig uddannelse.

10. En sådan introduktion bør imidlertid ikke begrænses til dem, der skal beskæftige sig med børn i institutioner. Et socialt forberedelseskursus kan bl.a. tjene til at åbne elevernes øjne for de mange forskellige beskæftigelsesmuligheder, der findes på hele det sociale servicefelt.

Tilsvarende problemer, som her er omtalt vedrørende børneinstitutioner, gør sig gældende på *andre sociale områder* om end med varierende styrke. Det kan således nævnes, at der i al-

derdomshjem og plejehjem er beskæftiget ca. 1800 unge mellem 14 og 19 år, og ca. 2000 unge mellem 20 og 24 år. Den overvejende del af disse medarbejdere er uden faglig uddannelse. Navnlig på dette område gælder, at der også er en del kvinder uden faglig uddannelse, der går ind i institutionsarbejdet i en modnere alder. Selv om de pågældende antages til hovedsageligt manuelt husligt arbejde, virker de i realiteten i vidt omfang ved omsorgs- og plejefunktioner. Der er derfor også for hele dette arbejdsfelt behov for forberedelseskursus med stort set samme sigte og indhold.

11. På grund af den stærke udvikling, som de sociale servicefag er inde i til opfyldelse af mål-

sætningen i den nyere sociallovgivning, er det påtrængende nødvendigt, at socialt forberedelseskursus kommer i gang. Socialuddannelseskommissionen henstiller derfor, at undervisningsministeriet træffer foranstaltninger til, at kurser af den omhandlede karakter snarest iværksættes inden for relevante skoleformer. Kommissionen ser gerne kurserne igangsat som foreløbige forsøgsordninger inden for flere skoleformer og er rede til at yde bistand ved den nærmere planlægning.

Nærværende skrivelse sendes ligegyldende til undervisningsministeriet, socialministeriet, ministeriet for familiens anliggender og arbejdsministeriet.

H. Friis

/A. Toft.

